

## MILJÖUTSKOTTETS BETÄNKANDE 2/2010 rd

### Statsrådets redogörelse om Östersjöns utmaningar och Östersjöpolitiken

#### INLEDNING

##### *Remiss*

Riksdagen remitterade den 10 juni 2009 statsrådets redogörelse om Östersjöns utmaningar och Östersjöpolitiken (SRR 6/2009 rd) till miljöutskottet för beredning.

##### *Utlåtande*

I enlighet med riksdagens beslut har utrikesutskottet, kommunikationsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet, ekonomiutskottet och framtidsutskottet lämnat utlåtanden i ärendet. Utlåtandena (UtUU 10/2009 rd, KoUU 23/2009 rd, JsUU 30/2009 rd, EkUU 28/2009 rd, FrUU 6/2009 rd,) återges efter betänkandet.

##### *Sakkunniga*

Utskottet har hört

- specialmedarbetare Nina Hyvärinen, statsrådets kansli
- utrikeshandels- och utvecklingsminister Päävo Väyrynen och Östersjöambassadör, utrikesråd Jari Luoto, utrikesministeriet
- statssekreterare Raimo Sailas, finansministeriet
- statssekreterare Jouni Lind, överdirektör Heimo Hanhilahti, konsultativ tjänsteman Orian Bondestam, miljööverinspektör Johanna Niemivuo-Lahti, överinspektör Marjatta Kempainen-Mäkelä och överinspektör Tiina Malm, jord- och skogsbruksministeriet
- regeringsråd Lolan Eriksson, kommunikationsministeriet

- miljöminister Paula Lehtomäki, överdirektör Timo Tanninen, regeringsråd Ulla Kaarikivi-Laine, miljöråd Tarja Haaranen, miljöråd Eeva-Liisa Poutanen, konsultativ tjänsteman Kristiina Isokallio och konsultativ tjänsteman Maija Pietarinen, miljöministeriet
- direktör Risto Timonen och projektsamordnare Airi Kulmala, Sydvästra Finlands miljöcentral
- professor Anni Huhtala och specialforskare Risto Uusitalo, Forskningscentralen för jordbruk och livsmedelsekonomi MTT
- sjöfartsöverinspektör Jorma Kämäräinen, Sjöfartsverket
- forskarprofessor Seppo Rekolainen, ledande expert Erkki Santala, chefsforskare Matti Verta, överingenjör Kalervo Jolma, specialforskare Kirsi Kostamo, specialforskare Maiju Lehtiniemi, specialforskare Jouni Lehtoranta och limnolog Seppo Knuuttila, Finlands miljöcentral
- specialforskare Raimo Parmanne, Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet
- professor i miljöteknik Laura Alakukku, professor i jord- och miljö kemi Helinä Hartikainen, professor i Östersjöforskning Harri Kuosa och professor i miljöekonomi Markku Ollikainen, Helsingfors universitet
- chef för forskningsenheten för biovetenskap och miljö Laura Raaska, Finlands Akademi
- professor Erik Bonsdorff, Åbo Akademi
- ombudsman Saara Kankaanrinta, Baltic Sea Action Group (BSAG)
- NDEP Manager Jaakko Henttonen, EBRD RO

- expert Meeri Palosaari, Finlands Näringsliv
  - projektchef Miina Mäki, stiftelsen John Nurminen
  - informationschef Mikael Sjövall och miljöexpert Karl-Johan Lehtinen, NEFCO
  - miljödirektör Johanna Ikävalko, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf
  - chef för miljösektariatet Björn Grönholm, Östersjöstädernas förbund UBC
  - ombudsman Lotta Nummelin, Natur och Miljö rf
  - vattenvårdskoordinator Hannele Ahponen, Finlands naturskyddsförbund
  - ombudsman Kirsti Lahti, Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys ry
  - ansvarig för Östersjöprogrammet PhD Sampsa Vilhunen, WWF Finland
  - utredningsman, juris licentiat Lauri Tarasti.
- Dessutom har skriftliga utlåtanden lämnats av
- medlem Sari Essayah, Europa parlamentet
  - medlem Carl Haglund, Europaparlamentet
  - medlem Satu Hassi, Europaparlamentet
  - medlem Heidi Hautala, Europaparlamentet
  - medlem Ville Itälä, Europaparlamentet
  - medlem Riikka Manner, Europaparlamentet
  - medlem Sirpa Pietikäinen, Europaparlamentet
  - medlem Hannu Takkula, Europaparlamentet
  - Livsmedelssäkerhetsverket EVIRA
  - Gränsbevakningsväsendet
  - Yara Suomi Oy
  - Finlands Yrkesfiskarförbund FYFF rf
  - Finlands Hamnförbund
  - Håll Skärgården Ren rf
  - Suomen Merentutkijat ry
  - Rederierna i Finland
  - Vatten- och avloppsverksföreningen i Finland rf.

## UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

### *Motivering*

#### **1. Östersjöns ekologiska status och största problem**

*Miljöns ekologiska status i Östersjön är svag*  
Östersjöns status är alarmerande dålig och havsområdet hör enligt ett flertal ekologiska indikatorer till de mest förorenade i världen. Östersjöns naturliga egenskaper gör den synnerligen sårbar; den är en låg och kall brackvattensbasäng där vattenomsättningen är långsam. Östersjöns medeldjup är bara 54 meter och därmed har havet också mycket liten vattenvolym.

Östersjön tar via floder och älvar emot avrinningsvatten från ett avrinningsområde som är fyra gånger större än dess egen area (415 000 km<sup>2</sup>). Belastande material lakas alltså ur i havet från ett mycket omfattande område och det späds ut i en mycket liten mängd vatten. Det bor nära 85 miljoner människor inom Östersjöns avrin-

ningsområde, och det finns gott om industri och jordbruk i samtliga länder kring Östersjön. Näringsbelastningen i Östersjön har enligt uppskattning flerdubblats under de senaste hundra åren. Vattnets teoretiska genomströmningstid i Östersjön är över 20 år och ett fullständigt utbyte beräknas ta upp till 30—50 år. Den naturliga retentionen av näringsämnen, inte minst fosfor, genom permanent begravnings i bottensedimentet är också störd. Av de här orsakerna är Östersjöns reningsprocess mycket långsam.

#### *Eutrofieringen är det största problemet i Östersjön*

För skyddet av Östersjön är eutrofieringen det problem som är värst och svårast att lösa; den har ännu inte kunnat åtgärdas eller ens reduceras. Med eutrofiering avses att mängderna näringsämnen i vattnet ökar och att det alstras allt mer organiska substanser. Mängderna kväve och fosfor och det inbördes förhållandet mellan nä-

ringsämnenen reglerar i sin tur i långa stycken förekomsten av planktonalger. Östersjöns särskilda problem är att förekomsten inte som i övriga havsområden eller insjövattnen regleras enbart av det ena huvudsakliga näringsämnet, alltså fosfor. Kvävet ökar nämligen uppenbarligen precis som i oceanerna den totala förekomsten av planktonalger i hela Östersjön och fosfor i sin tur förekomsten av blågröna alger. Den näringsbelastning som årtionden av omfattande mänsklig verksamhet orsakat i Östersjöns hela avrinningsområde har lett till att stora mängder kväve och fosfor lagrats i havet.

Effekterna av eutrofieringen syns i vattnets ökade grumlighet, slembildning längs stränderna, havsbottens försvagade syrestatus och ökad blågrön algblomning. Vattnet grumlas huvudsakligen på grund av att det finns mer plankton än förut. Slembildningen på stränderna beror på ökad förekomst av trådformiga alger. När de trådformiga algerna hamnar på botten kan de bilda täta mattor som orsakar syreproblem och reducerar bottenfaunan. I de allra djupaste delarna ger eutrofieringen upphov till regelrätt syrebrist. Det finns gott om helt syrefria bottenområden i Östersjön där bara bakterier klarar sig. Man uppskattar att de syrefria bottenområdena i Östersjön har ökat sexfaldigt under de senaste hundra åren. År 2005 omfattade den syrefria bottenarean uppskattningsvis 60 000 km<sup>2</sup>.

Eutrofieringen betyder minskad mångfald för ekosystemen i Östersjön, eftersom övergödning bara gynnar vissa arter, med en stark ökning av antalet individer som följd. När näringskedjan snedvrids och biocenosen utarmas försvagas havets förmåga att utstå störningar och återhämta sig och anpassa sig till konsekvenserna av förändringarna. Finska viken är den starkast eutrofierade vattenbassängen i Östersjön, men också i Skärgårdshavet är läget alarmerande. I Finska viken har det tidvis funnits tecken på ett avbräck i eutrofieringsprocessen och på en allmän ljusning av läget, men hittills har det varit tunnsått med positiva förändringar.

Eutrofieringen i Bottniska viken har varit klart långsammare än i Finska viken och eutrofieringsnivån lägre än i andra områden. Men det

finns uppenbara tecken på begynnande eutrofiering också i Bottniska viken och de måste tas på allvar.

#### *Den interna belastningen håller uppe övergödningsspiralen*

Ett ekologiskt särdrag för Östersjön är en s.k. intern näringsbelastning, som har stor betydelse för havets kraftiga eutrofiering, syrebristen i djupgravar och tillika vattenskyddsåtgärdernas svaga genomslag. Den kraftfulla interna belastningen är en följd av Östersjöns stora externa belastning, som ökar eutrofieringen och i sin tur uppkomsten av organiska substanser i planktonalger.

Eutrofieringen har ökat sättningen av substanser på havsbotten och den vägen satt fart på bakteriernas syreförbrukning. Det behövs mer syre för nedbrytningen på havsbotten, men tillgången är allt mindre, speciellt i djupgravar. Bottensedimentet fungerar som fosformagasin som närsalterna samlas i. På friska bottenområden är fosfor i olöslig form i sedimentet, men under anoxiska förhållanden frigörs fosfor åter i vatten. Fosformagasinen i sedimenten i Östersjön är stora för att de har ackumulerats under en lång tid. Syreförbrukande organiska substanser sjunker till botten huvudsakligen på våren. Mängderna kväve har ökat och ökar i sin tur mängderna substanser som faller till botten. Fosfor som frigörs från botten ökar uppkomsten av blågröna alger, om den når upp till ytvattnet under sensommaren.

Saliniteten i Östersjöns ytlager är på det hela taget anmärkningsvärt låg. Det beror på att lätt och sött flod- och älvvatten bara delvis blandas upp med tungt och salt havsvatten i Östersjön. Saltstratifieringen är i själva verket en av de viktigaste faktorerna som reglerar eutrofin i Östersjön. Saltsprångsskiktet, dvs. haloklinen, på ca 50–70 meters djup i Östersjöns huvudbassäng och Finska viken hindrar effektivt det syrerika ytvattnets tillträde till de djupa vattenskikten och närheten av botten. Därmed underlättas uppkomsten av syrebrist och en ond cirkel av intern näringsbelastning avsevärt jämfört med om det saknades en haloklin som hindrar vattnets

uppblandning i havet. Östersjön tål en eutrofierande näringsbelastning betydligt sämre än motsvarande sötvattensreservoar eller en oskiktad oceanbukt. Men det finns skillnader i eutrofieringsmekanismerna i olika delar av Östersjön, eftersom det inte finns någon permanent haloklin till exempel i Bottniska viken.

#### *Riskerna med sjötrafik*

Den största miljörisken för Östersjön och inte minst för Finska viken utgör de ökade oljetransporterna. De kan orsaka en omfattande oljekatastrof som rubbar havets ekosystem för långa tider. En katastrof skulle få ytterst ödesdigra konsekvenser för biota, vattennaturens mångfald och till och med Finlands nationaltillgångar.

Oljetransporterna på Finska viken har ökat enormt och vissa bedömare tror att de redan 2015 kommer att uppgå till 250 miljoner ton. Den kraftfullt ökade sjötrafiken är i många avseenden en risk för Östersjöns ömtåliga natur. Med den ökade fartygstrafiken ökar också riskerna för att främmande arter ska spridas till Östersjön.

Den sammantagna belastning som fortlöpande oljeutsläpp från fartyg, hamnar och land utgör är enligt expertyttranden betydande. Helsingforskommissionen (Helcom) har statistik på över 230 illegala oljeutsläpp i Östersjön per år, men de tros vara många fler. Inom hela Östersjöområdet sker det årligen uppskattningsvis 500–800 oljeutsläpp av olika slag.

Utöver egentliga oljeutsläpp belastar också andra utsläpp av spillvatten från fartyg, som grå- och svartvatten, havet. Näringsmängden i spillvattnet från fartyg som trafikerar Östersjön uppgår till ca 460 ton kväve och 150 ton fosfor per år. Det är inte något betydande problem för Östersjöns status, men lokalt kan effekterna vara negativa utmed farlederna. Dessutom innehåller grå- och svartvattnet från fartyg bakterier, virus, tungmetaller och kemikalier.

Sakkunniga hävdar att avgaserna från fartyg årligen avger avsevärt mer gödande kväve till Östersjön än avfallsvattensutsläppen. Av kvävenedfallet över Östersjön härstammar vid det här laget inemot 10 procent (ca 16 000 ton) från far-

tygstrafikutsläpp. Svavelutsläppen från fartyg påverkar besättningens och kustinvånarnas hälsa och medverkar till att fiskstammarna reduceras och havet försuras.

#### *Skadliga ämnen*

På grund av sitt omfattande avrinningsområde, en tät bosättning och effekterna av industriell verksamhet är Östersjön fortfarande starkt belastad av många miljögifter, även om belastningen har minskat under de senaste årtiondena. Skadliga ämnen lakas ur i Östersjön både till följd av utsläpp till luften och genom punktbelastningen och den diffusa belastningen från avrinningsområdet. Det finns ett stort antal skadliga ämnen i organismer, partikelfraktioner, vatten och sediment i Östersjön. Men förekomsten av giftiga komponenter varierar stort i olika delar av Östersjön. Områdena i de norra delarna av Östersjön är svårast förorenade av dioxin och PCB.

De skadligaste miljögifterna i Östersjön är bestående föreningar typ POP-föreningar (t.ex. dioxin, PCB och DDT). Redan små mängder kan vara skadliga för hälsan. Organiska tennföreningar (t.ex. TBT) är också ytterst skadliga i vattenmiljön och sönderfaller långsamt i Östersjöns kalla förhållanden. Undersökningar på senare år visar tecken på nya skadliga ämnen, t.ex. olika slag av flamskyddsmedel och ytbehandlingsämnen. Också olika slag av hormon- och läkemedelsrester kan lokalt orsaka problem för ekosystemens funktion. Sammantaget är kunskaperna om utsläpp, förekomst och effekter av farliga och skadliga ämnen i Östersjön fortfarande bristfälliga.

Många av de ämnen som är skadliga för biota i Östersjön, som PCB-föreningar och flera gamla bekämpningsmedel (DDT och aldring m.fl.) har redan länge varit starkt begränsade. Men gamla miljögifter är på grund av sin beständighet fortfarande vitt utbredda i miljön och kan fortfarande hamna i Östersjön. Oavsett utsläppsminskningarna gör till exempel utsläppen av dioxiner och furaner till luft att halterna i miljön kring Östersjön fortfarande är höga. Till följd av den tidigare belastningen har det lagrats skadliga ämnen i Östersjöns bottensediment och de

kan fortfarande lösgöra sig och hamna i näringskedjan.

#### *Främmande arter*

Man har påträffat totalt omkring 120 främmande arter i Östersjön, 25 av dem i Finlands territorialvatten. En del av dem fäster sig lätt och är skadliga för människan. De orsakar problem som att täppa till rören vid sådana anläggningar som använder havsvatten för avkylning och öka fartygens bränsleförbrukning. Främmande arter kan också få betydande ekologiska konsekvenser. Östersjön är på grund av sin svaga status mycket mottaglig för effekterna av främmande arter.

Än så länge har inga sådana främmande arter funnit sin väg till Östersjön som skulle ha fått stora effekter i olika steg av näringskedjan. I framtiden utgör främmande arter i alla fall en betydande risk för ekosystemen i Östersjön. Dessutom kan främmande arter bli ett direkt hot mot människors hälsa och försämrade möjligheterna att använda havet för rekreation.

#### *Klimatförändringen och Östersjön*

Klimatförändringens effekter syns också i Östersjön. Det har bedömts utifrån klimatmodeller att uppvärmningen av jordklotet kommer att fortsätta ju mer växthusgaserna ökar, och störst blir förändringen förmodligen på de nordliga breddgraderna. Enligt Östersjöforskarnas utvärderingsrapport av klimatförändringens konsekvenser för Östersjön (BACC), som motsvarar IPCC:s rapport, har luftens medeltemperatur stigit i Östersjöområdet. De lägsta och de högsta temperaturerna har ökat, havsisens största utbredning har minskat och den snötäckta perioden har förkortats. Enligt BACC-rapporten beräknas temperaturen i Östersjöområdet stiga med 3—5 grader under nästa hundraårsperiod.

De mildare vintrarna inverkar på snötäckets omfattning och isens tjocklek i Östersjön. De förändrade väderförhållandena har också biologiska och miljörelaterade konsekvenser. Enligt det vad vi vet i dag är det osäkrare att bedöma förändringarna i nederbörd än lufttemperatur. Nederbörden i Östersjöområdet antas öka något

på vintern och minska under sommarsäsongen. Till följd av klimatförändringen och ökad nederbörd vintertid och mildare vintrar är det sannolikt att urlakningen i Östersjön ökar och då krävs det betydligt effektivare vattenskyddsåtgärder för att stoppa eutrofieringen. Det betyder att fosforbelastningen inom hela Finlands område kan öka avsevärt. Stora saltpulser till Östersjön blir kanske mindre frekventa till följd av näringsurlakningen och översvämningar vintertid.

Att klimatförändringen får vattnets salinitet att minska och temperaturen att stiga i Östersjön kommer att inverka på hela näringskedjans struktur och funktion. Samtidigt ökar antalet främmande arter sannolikt. Om vattnets temperatur stiger, kan många nya arter hitta en ekologisk nisch i något område av Östersjön och orsaka förändringar i ekosystemen.

## **2. En förbättring av Östersjöns status kräver avsevärda utsläpps begränsningar**

#### *Källor till näringsbelastningen i Östersjön*

Det har successivt samlats för mycket skadliga ämnen i Östersjön från ett omfattande avrinningsområde i relation till den ringa vattenvolymen och den långsamma vattenomsättningen. Den mänskliga verksamheten i Östersjöns avrinningsområde kommer tydligast fram i de kraftfullt ökade mängderna näringsämnen i vattnet (kväve och fosfor). Den interna belastningen består, trots den något missvisande benämningen, till största delen av extern belastning som ursprungligen härstammar från avrinningsområdet och som ackumulerats under decennier till följd av mänsklig verksamhet.

Näringsbelastningen i Östersjön kommer till omkring 80 procent från belastning på land. Den naturliga urlakningen bedöms utgöra omkring en fjärdedel av den totala fosfor- och kvävebelastning som drabbar Östersjön. Klimatförändringen kommer sannolikt att öka den naturliga urlakningen, som bl.a. utdikningen av skogar och myrar bidrar till.

Också luftburna kväveoxidutsläpp är numera ett betydande problem i Östersjön. Det sker också långväga luftburen transport av skadliga äm-

nen till Östersjön från Central- och Östeuropa. Det finns industrialiserade länder i Östersjöområdet där samhällssituationen eller ekonomin tidigare inte har tillåtit en effektiv hantering av spillvatten från industrier och bosättningscentra eller reducering av utsläppen från jordbruket.

Det uppskattas att omkring 70 procent av den totala kvävebelastningen från Östersjöns randstater kommer från jordbruk och avloppsvatten från glesbygder. Industrier och samhällen står för grovt taget omkring hälften av den totala fosforbelastningen och jordbruket för den andra hälften. Polens andel av belastningen på Östersjön är störst, men belastningen från hela avrinningsområdet har en stor samlad effekt. Ryssland är inte den största belastningskällan om man ser till belastningen på hela Östersjön, men belastningen från Ryssland drabbar nästan uteslutande Finska viken och har en avgörande inverkan på dess status. Bland de stater som inte ligger vid Östersjön men nog inom Östersjöns avrinningsområde är Vitryssland den största belastningskällan.

Floder med stort flöde har en avgörande inverkan på näringsnivåerna i olika Östersjöbassänger. Belastningen från floden Neva och S:t Petersburg inverkar starkt på näringsnivån i Finska viken och är högre än i alla andra Östersjöbassänger. Den externa näringsbelastningen på Finska viken har minskat sedan slutet av 1980-talet tack vare effektivare vattenskyddsinsatser, men den interna belastningen har ändå ökat fosforkoncentrationen i vattnet. På senare år har det funnits svagt positiva tecken på en förbättring av Finska vikens status.

Finlands andel av fosforbelastningen på hela Östersjön är ca 10 procent och ca 11 procent av kvävebelastningen. Men belastningen på Finlands kustvatten härstammar till största delen från Finland. För Östersjön i dess helhet spelar belastningen från Finland ingen avgörande roll, men nog för våra egna kustvattens status. På vår sönderskurna kust med sin begränsade vattenomsättning spelar vår egen punktbelastning och diffusa belastning en väsentlig roll för den lokala eutrofieringsgraden och till exempel algbloomingen i innerskärgården.

Utskottet poängterar att utsläppen behöver minskas inom Östersjöns hela avrinningsområde och i alla sektorer. Med nationella insatser kan man påverka inte minst kustens status och med internationella insatser det öppna havets status, men båda slagen är nödvändiga.

#### *Vattenskyddsåtgärdernas verkningar och effektivitet*

Trots en lång rad insatser i Östersjön för att minska belastningen och skydda vattnen på andra sätt har Östersjöns ekologiska status generellt sett inte förbättrats nämnvärt. Helcom framhåller i sin omfattande lägesrapport om eutrofiering 2009 att hela Östersjön har klassificerats som eutrofierat område. Varken internationella eller nationella vattenskyddsinsatser har än så länge haft någon större effekt för att mekanismerna fungerar långsamt och för att utsläppsminskningarna inte har varit tillräckligt stora.

Inte en enda av Östersjöns randstater har några betydande resultat att visa upp till exempel på begränsning av den diffusa belastningen från jordbruket. Det finns mycket att göra för att effektivt minska och styra utsläppen från andra sektorer också. Utskottet påpekar att en enskild stat inte enbart genom sina egna insatser kan förbättra Östersjöns status, utan att det krävs gemensamma belastningsreducerande åtgärder från alla länder inom avrinningsområdet.

Utskottet lyfter fram det arbete som utförts under decennier i Östersjöområdet för att upprätta internationella skyddsstrukturer och genomföra effektiva skyddsinsatser. Genom Helcom har randstaterna redan länge kommit överens om olika slag av gemensamma rekommendationer för att nå målen. Men rekommendationerna har inte kunnat genomföras tillräckligt snabbt och har inte heller fått önskat genomslag, trots att det har skett en viss positiv utveckling.

Utskottet noterar att skyddsavtalen till natur och substans alltid är ekonomiska avtal också: ju mer en stat åtar sig att begränsa utsläppen, desto högre brukar kostnaderna för vattenskyddet bli. Det som gör det svårare att gestalta problemen med Östersjön är att orsak och verkan varierar avsevärt i olika delar av Östersjön. Nyttan av att

skydda Östersjön är inte jämnt fördelad och det gör att staterna har ett varierande intresse av att åta sig skyddsåtgärder. Den nuvarande miljöstyrningen har inte i tillräckligt hög grad byggt på principen om kostnadseffektivitet: med de resurser som står till buds skulle man sannolikt kunna åstadkomma ett bättre resultat genom att rikta om verksamheten och skräddarsy insatserna noggrannare.

Flera stater har haft problem med att genomföra Helcoms rekommendationer. I fortsättningen måste det klarläggas genom vilka åtgärder Helcom kan göra sina mål mer bindande.

### 3. De stora Östersjöfrågorna och utgångspunkter och principer i redogörelsen om Östersjöpolitiken

#### *Redogörelsens mål och metoder*

Statsrådets redogörelse är en bred sammanfattning av de stora frågorna kring Östersjöns miljöstatus och Östersjöpolitiken. Redogörelsen har två prioriteringar: att förbättra Östersjöns miljöstatus och sjöfartens säkerhet. Den sammanställer totalt 71 förslag till åtgärder inom olika sektorer för att förbättra Östersjöns status.

Utskottet välkomnar redogörelsens helhetsperspektiv på den intrikata övergödningsfrågan och problemen och hotbilderna kring Östersjöns status. Ändå räknar man med att fortsätta den nuvarande Östersjöpolitiken, som hittills har gett mycket få konkreta resultat när det gäller att förbättra Östersjöns ekologiska status och våra egna kustvatten.

Utskottet framhåller att de 71 åtgärdsförslagen i redogörelsen i sig är lovvärda, för lika intrikata som problemen med Östersjön är, lika varierade är metoderna att lösa dem. Därför är en bred uppsättning åtgärder absolut nödvändig. Dessutom har åtgärderna inte satts i prioritetsordning. Men insatserna är mycket generellt formulerade och beskriver i vissa delar möjligheterna snarare än några konkreta åtgärder. Merparten av de föreslagna åtgärderna har redan identifierats i olika sammanhang och några viktigare nya föreslås inte ens bli undersökta.

Redogörelsen ger en klar beskrivning av nuläget inom sjösäkerheten och om aktuella insatser inom oljebekämpning och för en effektivare styrning av sjötrafiken. En stor del av åtgärderna hänför sig emellertid till projekt som redan länge planerats och som nu börjat genomföras.

Redogörelsen innehåller ingen adekvat analys av det rådande läget inom skyddet av Östersjön i dag. Trots alla de skyddsinsatser som genomförts under de senaste decennierna har det gått långsamt framåt med skyddet av Östersjön och de positiva trenderna för havets ekologiska status låter vänta på sig. De stora nya naturvårds- och miljöskyddsfrågorna, som klimatförändringens effekter och den minskade mångfalden i Östersjöns natur, har inte fått den uppmärksamhet de förtjänar. Redogörelsen borde ha behandlats tillsammans med och i relation till exempel till EU:s Östersjöstrategi och målen för god ekologisk status i ramdirektivet om vatten och genomförandet av direktivet.

Utskottet poängterar hur viktigt det är att åtgärderna i redogörelsen genomförs. Men där sägs ingenting om tidsplanen för åtgärderna, vem som har ansvar för att genomföra dem och hur deras genomslag ska följas upp. Dessutom saknas där nästan helt kostnadseffektivitetskalculus för skyddet av Östersjön. En uppföljande rapport nämns bara helt kort.

Redogörelsen är i alla fall ett mycket nyttigt verktyg, för den tillåter att man ser på skyddet av Östersjön som en helhet och som ett tvärdministrativt problem. Därmed uppmuntrar den till en samlad analys av Östersjöproblematiken alltifrån eutrofiering till sjösäkerhet och av de ekonomiska kopplingarna med miljöskydd och naturvård och av hur åtgärderna ska kunna ges större genomslag.

### 4. Östersjöns eutrofiering måste hejdas

#### *Nationella och internationella utsläppsminskningar är nödvändiga*

Enligt undersökningar är en minskning av näringsutsläppen den enda åtgärden med en klart reducerande effekt på Östersjöns eutrofiering, trots att utsläppsminskningarna ger utslag först

över ett längre tidsspann. Om man vill hejda Östersjöns eutrofiering, måste man åtgärda de största nuvarande kväve- och fosforkällorna, som är jordbruket i hela Östersjöns avrinningsområde och det kommunala avloppsvattnet inte minst från Ryssland och Polen. Men utskottet påpekar att det behövs utsläppsminskningar i alla stater inom Östersjöns avrinningsområde och i en lång rad sektorer, inbegripet till exempel industri, sjötransporter, glesbebyggelse, skogsbruk och torvproduktion. Det är bara omfattande minskningar av näringsutsläpp som kan ge resultat i skyddet av Östersjön.

Det väsentliga är att försöka påverka eutrofieringen genom att se på vilket genomslag och vilken effekt åtgärderna för att förbättra varje Östersjöbassängs och delområdes status har haft och beakta havsområdenas särdrag. Genom att minska våra inhemska näringsutsläpp kan vi förbättra skärgårdsvattnens status i älvmyrningar och längs kusten i avgörande grad, men effekterna för det öppna havet i Finska viken och Bottniska viken är enligt undersökningar marginella. Om spillvattnet från till exempel St Petersburg renas effektivt, minskar det näringsbelastningen på Finska viken till den grad att man kan räkna med att det syns i havets status inom fem år från det att reningsåtgärder sattes in.

Utskottet understryker att den enda hållbara lösningen om man vill bekämpa eutrofieringen och förbättra Östersjöns status är att klart begränsa näringsutsläpp från både vatten och luft till hav. Den finska kustens och Skärgårdshavets dåliga ekologiska status är en följd av vår egen belastning, och därmed kan vi inte kräva att andra stater inom Östersjöns avrinningsområde minskar sin belastning i betydande grad om vi inte själva nationellt vidtar effektiva skyddsåtgärder.

Vattenramdirektivets vattenförvaltningsplaner spelar en central roll i att förbättra kustvattnens status, men den stora frågan är till exempel om miljötillstånd är tillräckligt verksamma styrmedel och om man lyckas engagera jordbrukssektorn fullt ut i att genomföra planerna. Vattenförvaltningsplanerna kommer med mycket få

nya åtgärder och då är det inte särskilt lätt att nå målen för kustvattnens status.

Finländarna har både intresse och motivation att agera för att förbättra Östersjöns status. I kommuner och städer bör verksamheten styras så att man redan genom lokala insatser kan minska belastningen. Utskottet framhåller att det också behövs miljöupplysning i skolor och daghem om hur Östersjön kan skyddas. Det är viktigt med bättre miljömedvetenhet och en attitydförändring för att skydda Östersjön. Inte minst skolorna spelar en central roll i miljöupplysningen, liksom också särskilda naturskolor. Skyddet av Östersjön kräver långsiktigt arbete och därför bör skyddsaspekten integreras djupare i det lokala beslutsfattandet och medborgarna uppmuntras att välja hållbara alternativ.

Målet för Östersjöns status bör utvärderas separat på kort och lång sikt. På kort sikt bör målet vara att stoppa försämringen av havets status. På lång sikt bör målen för Östersjöns status vara en klar förbättring av både havets ekologiska status och vattnets kvalitet sett ur människosynvinkel. Med konkreta mål har vi en bättre chans att engagera vidare kretsar i de gemensamma ansträngningarna för att skydda Östersjön. Det är angeläget att det i fortsättningen anges tydligare vilka mål och insatser som ska genomföras på kort och vilka på lång sikt.

#### *Internationella mål för minskad belastning*

Östersjökommissionen Helcom antog i november 2007 en handlingsplan (Baltic Sea Action Plan), som kom med en ny infallsvinkel på kampen mot eutrofieringen genom att sätta ut en högsta gräns, ett belastningstak, för näringsutsläppen till Östersjön. Handlingsplanen ska återställa Östersjöns goda status till 2021. Östersjöns randstater tilldelades ländervisa största mängder för kväve- och fosforutsläpp. Det gemensamma minskningsmålet för randstaternas näringsutsläpp är 135 000 ton för kväve och 15 250 ton för fosfor. Finlands minskningsmål är 1 200 ton för kväve och 150 ton för fosfor.

Utskottets bedömning är att det inte är helt säkert att de belastningsminskningar som man kommit överens om i Helcom räcker till för att

förbättra Östersjöns status, men det är ett viktigt steg i rätt riktning att hålla sig till dem. Men enligt vissa kalkyler ser det ut som om Skärgårdshavets status inte skulle gå att förbättra i tillräcklig grad bara genom att försöka uppfylla Helcoms mål. Finland har därför åtagit sig strängare minskningar i området. Det är fullt möjligt att man får lov att minska utsläppen ännu mer också i övriga havsområden, när kalkylerna för belastningstaket stäms av mot nya forskningsrön.

Helcoms handlingsplan för Östersjön utgår från ekosystemen och ställer allmänna ekologiska mål och dessutom till exempel sjöfartsrelaterade mål för verksamheten. Insatserna är uppdelade sektorsvis. Helcomstaterna förväntas upprätta sina respektive nationella program till 2010 och lägga fram dem för Helcoms ministermöte våren 2010. Det ska framgå hur staterna tänker nå sina mål för minskad belastning. Meningen är att försöka åtgärda den belastning som härstammar från länder utanför Helcomområdet genom bi- och multilaterala projekt.

Den rådande ekonomiska krisen kan komma att bromsa upp genomförandet av Helcoms handlingsplan inte minst i de stater där det blir nödvändigt med stora investeringar. Enligt redogörelsen bör Finland handla aktivt och synligt för att främja genomförandet av planen. Nationellt ska det ske genom att genomföra nationella program och strategier. Det är en helt riktig inställning, men det förutsätter en omfattande beredning av Finlands eget nationella program och insatser i anknytning till Helcom och ett ambitiöst handlingsprogram och effektiva insatser för att genomföra det. Programmen måste samordnas bättre med andra program, det måste satsas på det nationella genomförandet och problem-punkter och flaskhalsar i de nationella programmen måste redas ut och åtgärdas.

Utskottet framhåller att Helcoms mål i fortsättningen mer konkret måste integreras till exempel i EU:s direktiv om en havsstrategi och genomförandet av Östersjöstrategin och uppdateringen av vattenramdirektivets vattenförvaltningsplaner och andra handlingsprogram.

#### *Nationella mål för minskad belastning*

De nationella målen för vattenskyddet har tidigare angetts i målprogram för vattenskyddet. Utgångspunkten har varit att få kontroll över belastningsfaktorerna med de skadligaste effekterna för vattnens status och över andra åtgärder som klart försämrar den. Men när de riksomfattande målen för vattenskyddet ställdes upp gjordes det ingen adekvat analys av de faktorer som gjorde att målen för minskad belastning inte kunnat nås med de tidigare programmen. Det är en av orsakerna till att det inte funnits tillräckligt med korrigerande åtgärder i de nya programmen.

Östersjöredogörelsen bygger på de mål för skydd av vatten och hav som antagits både av EU och nationellt under tidigare år. Bland nationella program kan man nämna Finlands program för skydd av Östersjön från 2002 och Riktlinjer för vattenskydd fram till 2015, som båda antogs av statsrådet 2006. Syftet med EU:s vattenramdirektiv är en god yt- och grundvattenstatus kring 2015. Statsrådet antog nationella vattenförvaltningsplaner enligt vattenramdirektivet i december 2009.

Utskottet anser att redogörelsen inte kommer med någon adekvat analys av vare sig målen för olika nationella program eller vilka möjligheter och vägar det finns att nå målen. Det poängterar att det i framtiden behövs en samlad analys av de nationella målen med bedömningar av hur de ska nås.

#### *Mer kostnadseffektivitet och bättre måluppföljning i skyddet av Östersjön*

Politiken för skyddet av Östersjön behöver backas upp av en ny typ av samhällelig och ekonomisk analys för att man ska få fram de mest kostnadseffektiva metoderna för att förbättra skyddet och nå målen och för att bedöma kostnaderna för att inte göra någonting alls. Det går inte att undvika att kostnaderna för utsläppsminskning i vilket fall stiger i framtiden, eftersom de snabba och lättgenomförbara skyddsåtgärderna till största delen redan har genomförts.

Utskottet noterar att det inte tas fram information i realtid i Finland om reningskostnaderna

för belastningen. Det behövs information för att åtgärdernas kostnadseffektivitet ska kunna bedömas bättre. I normala fall står flera olika sektorer bakom belastningen och då kräver kostnadseffektiviteten att alla samhällssektorer vägs in i analysen. Relevanta faktorer i arbetet med att skydda Östersjön är industriella punktbelastningskällor, kommunalt avloppsvatten, diffus belastning från jordbruk och glesbebyggelse och nedfall från luften.

Utskottet omfattar redogörelsens bedömning om fosforeringen att det är en stor utmaning men fullt möjligt att minska mängden fosfor. Det är motiverat att minska utsläppen där det gör sig kostnadseffektivt och dessutom är det nödvändigt för att Finland ska nå sitt minskningsmål. De totala fosformängderna kan reduceras inom jordbrukssektorn, även om koncentrationen av djurhållningen till vissa områden ställvis kan betyda svårigheter. Men det finns en betydande skillnad i insatserna för att reducera belastningen från jordbruk och kommunalt avloppsvatten. Det är utan tvekan en långvarig process att begränsa mängderna löslig fosfor som alger direkt kan tillgodogöra sig inom jordbruket, eftersom det kräver att den fosforhalt som ökar jordmånens bördighet sänks, vilket i sig tar en lång tid.

Kostnaderna för att rena belastningen från glesbebyggelse är uppenbart mycket större än för rening av kommunalt avloppsvatten eller utsläpp från jordbruk, men den belastningen bör också minskas genom att främja kostnadseffektiva lösningar. En effektivare kväverening inte minst i de reningsverk för kommunalt avloppsvatten i närheten av kusten där reningsnivån i detta nu ligger under 40—50 procent är en ytterst kostnadseffektiv åtgärd för att minska kvävebelastningen.

Inom förvaltningen i Finland svarar olika förvaltningsområden för sina respektive sektorer. Jord- och skogsbruksministeriet har till exempel ansvar för att styra den diffusa belastningen från jordbruket, miljöministeriet för att styra glesbebyggelsen och kommunikationsministeriet för sjösäkerheten. Den stora frågan för en mer kostnadseffektiv och samlad policy är hur sektoriell

la handlingsprogram ska kunna samordnas bättre.

Sektionen för hållbar utveckling inom delegationen för sektorsforskning beviljade i september 2009 medel för att starta ett forskningsprogram, "Protection of the Baltic Sea: Benefits, Costs and Policy Instruments (Probaps)", också känt under namnet "Baltic Stern". Utskottet anser att projektet "Baltic Stern" är ett bra verktyg när man i fortsättningen ser på olika alternativ för effektivare skyddsåtgärder. Projektets syfte är att upprätta en modellram som möjliggör jämförelser av kostnader och nytta av att bekämpa eutrofieringen. Projektet ska dessutom se på riskerna för oljeutsläpp och främmande arter i samband med sjötransporter. Utskottet noterar att det i redogörelsen inte finns någon jämförelse av de bördor som politiken innebär för olika sektorer eller av de föreslagna åtgärdernas kostnadseffektivitet.

Det är viktigt att man utifrån Sternrapporten om Östersjön bedömer vilka möjligheter det finns att förbättra handlingsprogrammen och kostnadseffektiviteten totalt sett.

## **5. Nationella insatser för ett bättre skydd av Östersjön**

### *Rening av kommunalt avloppsvatten*

Kommunalt avloppsvatten utgör beroende på område 4—13 procent av Finlands totala fosforbelastning på olika delar av Östersjön och 13—27 procent av den totala kvävebelastningen. Fosforreduktionen från kommunalt avloppsvatten når en hög nivå i Finland (ca 96 procent). Alla finska reningsverk för kommunalt avloppsvatten har högeffektiv fosforreduktion med strängare krav än i EU:s direktiv om urbant avloppsvatten.

Situationen är en annan för begränsning av kvävet, eftersom skyddet av insjövattnen av tradition inte har krävt kväverening och fosfor är ett minimalt närsalt i dem. Nyttan för Östersjön av högeffektiv rening av samhällenas kväve är fortfarande en vetenskapligt kontroversiell fråga. Men i ljuset av modern forskning ser det ut som om effektivare rening av samhällenas kvä-

ve ställvis skulle minska algbiomassan i kustvattnen, medan effekterna på öppna havet är mycket obetydliga.<sup>1</sup> Genom effektivare rening av kvävet i kommunalt avloppsvatten skulle Skärgårdshavets status emellertid bli mycket bättre.

Utskottet anser att det i ljuset av modern forskning är nödvändigt med effektivare rening av kvävet i kommunalt avloppsvatten. I motsats till vad som sägs i redogörelsen bedömer Finlands miljöcentral att målet för kväverening, dvs. att högst 30 procent av den kvävemängd som reningsverken tar emot hamnar i kvävekänsliga havsområden, ännu inte har nåtts. Målet har inte nåtts ens i alla de reningsverk som belastar Finska viken. Enligt uppgifter från 2008 kom man i genomsnitt inte längre än till 50 procent i flera reningsverk vid Finska vikens kust. Läget blir hela tiden bättre, men det sker för långsamt.

I Finland har det kommunala avloppsvattnet behandlats i reningsverk allt sedan mitten av 1980-talet, och i genomsnitt över 95 procent av de organiska substanserna och fosforbelastningen i avloppsvatten reduceras. Kvävereduktionen ur avloppsvatten har förbättrats från omkring 30 procent i mitten av 1990-talet till över 55 procent 2007. Åren 1996—2005 hamnade i snitt 9 600 ton kväve från samhällena i kustvattnen, alltså omkring 20 procent av den kvävebelastning som uppstår genom mänsklig verksamhet inom Finlands territorium och som slutar i havet. Finlands miljöcentral bedömer att om kvävereduktionseffekten höjs till 70 procent i alla anläggningar med en kapacitet på mer än 10 000 personekvivalenter och en svagare kapacitet än så, minskar åtgärden kvävebelastningen på kustvattnen med knappa 2 900 ton per år. Man skulle kunna vänta sig att kustvattnens status förbättras framför allt i närheten av belastningskällorna, med undantag av älvmyrningarnas fosforbelastade områden.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Suomen ympäristö 46/2008. Yhdyskuntien typpikuoritus ja pintavesien tila s.58.

<sup>2</sup> Yhdyskuntien typpi Suomea ympäröivän Itämeren rehevöittäjänä. Vesitalous 6/2009, s. 25—28.

Finland och kommissionen har haft principiellt olika tolkningar av kvävereduktionen. Kommissionen har kategoriskt krävt kvävereduktion från kommunalt avloppsvatten, medan Finland har pläderat för att reduktionskravet i direktivet ska ta hänsyn till de lokala förhållandena. EU-domstolen avslog i oktober 2009 kommissionens talan mot Finland i ett fall som gällde behandling av kommunalt avloppsvatten och slog fast att alla avloppsanläggningar med en kapacitet på mer än 10 000 personekvivalenter (pe) i Finland inte behöver ha en kvävereduktionseffekt på minst 70 procent. Oberoende av domstolens beslut anser utskottet att kvävereduktionen behöver bli betydligt effektivare.

Utskottet poängterar att avloppsanläggningarna kan förbättra sitt reningsresultat också genom effektivare driftskontroll och genom att främja bästa praxis. Näringsbelastningen kan minskas indirekt också genom sanering av avloppsnätet. Problemet där är framför allt sporadiska bräddavlopp ut i vattendragen; de måste förebyggas effektivt. Å andra sidan läcker gamla avlopp och deras nedstigningsbrunnar också invändigt och resulterar i onödigt stora mängder regn- och smältvatten i avloppsanläggningarna.

Renings slam och biomassa behöver sin egen behandlingsprocess och planer för eventuell nyttoanvändning. Samtidigt som kväve- och fosforreduktionen blir effektivare måste man se till att inte andra skadliga ämnen koncentreras genom reningsprocessen för avloppsvatten. Slammet från avloppsanläggningar bör utnyttjas bättre och dessutom krävs det effektivare användning av bioförgasning och närsalter som markförbättringsmaterial. För att slam från avloppsanläggningar ska kunna utnyttjas mer inom jordbruket måste statsrådet förnya sitt principbeslut i saken och jordbrukarna få ut något slag av nytta av det hela.

För snabbare och bättre kvävereduktion från kommunalt avloppsvatten behövs det åtgärder på avloppsanläggningar i kusttrakterna. Avrinningsområden i kusttrakter med få sjöar och vattendrag nedanför stora sjöar bör prioriteras. Också i framtiden bör det bestämmas om kvävereduktion i miljötillstånden, men för till exem-

pel Skärgårdshavet bör det undersökas om det behövs snabbare och effektivare kvävereduktion.

I redogörelsen läggs en rad kvävereducerande åtgärder fram. Enligt åtgärd 1 slutförs förhandlingarna om ett rekommendationsavtal för rening av kommunalt avloppsvatten med aktörerna inom vattentjänstbranschen. Dessutom ska kväve- och fosforreduktionen vid reningsverken effektiviseras enligt Finlands program för skydd av Östersjön. Utskottet anser att de föreslagna insatserna är nödvändiga men otillräckliga.

Statsrådets förordning om avloppsvatten från tätbebyggelse (888/2006) tillämpas miljötillstånd enligt miljöskyddslagen på behandlingen av kommunalt avloppsvatten. Utgångspunkten är att behovet av kvävereduktion i avloppsvattnet ska klarläggas i ansökan om miljötillstånd och avgöras i tillståndet. Enligt förordningen ska kväve reduceras om man genom att minska kvävebelastningen kan förbättra vattnets status. Kvävereduktionen ska genomföras inom sju år från det att tillståndsbeslutet vunnit laga kraft. Det är en kontroversiell fråga att för kvävereduktion kräva en bedömning av hur mycket vattnets status förbättras, inte minst som kvävetts roll i eutrofieringsprocessen inte kan klarläggas i detalj i förväg.

När det gäller kvävereduktion i kommunalt avloppsvatten kräver utskottet att det klarläggs om det är möjligt att göra kvävereduktionen i avloppsanläggningar inom Östersjöns influensområde effektivare och pekar på att statsrådets förordning om kommunalt avloppsvatten behöver ses över.

#### *Avloppsvatten i glesbygden*

*Förordningen om behandling av avloppsvatten från hushåll i glesbygden (542/2003).* I Finland finns det sammanlagt ca 350 000 fastigheter som inte är anslutna till avloppsnätet. Av de totala utsläppen av näringsämnen från glesbygden beräknas i genomsnitt 12 procent ha bestått av fosfor och ca 5 procent av kväve 2000—2006. Utskottet framhåller att vi måste kunna minska utsläppen från glesbygden. Avloppsvattenrening i glesbygden påverkar tillståndet i Öster-

sjön, men de tydligaste effekterna ses i insjöar och vattendrag.

Förordningen om behandling av avloppsvatten från hushåll i glesbygden (542/2003) siktar på att behandlingen av avloppsvatten ska ha blivit effektivare 2014. Utsläppen från glesbygden ska minska enligt följande: fosfor med 80 procent, kväve med 40 procent och organiska substanser med 90 procent. Genom de här åtgärderna och tack vare befolkningsomflyttningen beräknas fosforutsläppen minska till en tredjedel och kväveutsläppen till hälften av dagens mängder.

Förordningen innebär att uppskattningsvis 250 000 fastigheter måste vidta åtgärder. Utskottet menar att bosättningen i glesbygden får stå för mycket stora investeringskostnader för att begränsa utsläppen av näringsämnen. En generell beräkning utifrån de priser på anläggningar som leverantörerna uppgett är att investeringen per fastighet i satsvis biologisk rening kan uppgå till 10 000 euro. Det betyder att bosättningen i glesbygden sammanlagt får betala ca 2,5 miljarder euro för att minska utsläppen. Reningskostnaderna för varje reducerad enhet näringsämnen är 100—200 euro per kilo men kan bli betydligt högre, eftersom den faktiska reningseffekten är osäker på lång sikt.

Det är en verkligt stor kostnad för fastighetsägarna med hänsyn till att fastighetsspecifika reningsanläggningar har visat sig fungera sämre än väntat. Men reningen av avloppsvatten i glesbygden har mycket stor betydelse för tillståndet i närliggande vattendrag och bör därför vara tillbörligt ordnad.

Jämfört med kommunala reningsverk är skillnaden att det är privata hushåll som står för kostnaderna. De höga totalkostnaderna för rening av kommunalt avloppsvatten pulveriseras i en stor kommunal avgiftsbas. Privata hushåll får betala mångdubbelt mer för satsvis biologisk rening än vad reningen av kommunalt avloppsvatten kostar. Det kommer att behövas incitament för separat behandling av toalettvattnet och annat avloppsvatten, eftersom det i många fall är en billig och effektiv lösning som gör det möjligt att återvinna näringsämnen. Fritidsbostäder bör

med fördel använda torrtoaletter, där kostnaderna bara är en bråkdel av kostnaderna för fastighetsspecifika reningsverk.

Utskottet framhåller att avloppsnäten i samhällena fortsatt bör byggas ut till områden nära tätorter och att det behövs ett mer omfattande stöd för att grunda vattenandelslag. Men det kommer aldrig att bli möjligt att genomföra gemensamt avlopp överallt, så det behövs fastighetsspecifik behandling av avloppsvatten med skäliga investerings- och driftskostnader.

*Bättre genomförande av förordningen.* Östersjöredogörelsen tar inte upp de konkreta problemen med att genomföra förordningen om behandling av avloppsvatten i glesbygden. Men frågan berör en så stor grupp invånare att det hade varit motiverat att behandla den. En uppföljningsgrupp tillsatt av miljöministeriet har arbetat fram handboken "Införande av effektiviserad avloppsvattenhantering i glesbygden", som gavs ut våren 2009 som miljöförvaltningens anvisningar 2/2009. Men handboken har inte i tillräcklig grad möjliggjort en lösning på problemen med att genomföra förordningen.

Det har förekommit allvarliga brister i montering och underhåll av fastighetsspecifika reningsverk och en del reningsanläggningar fungerar inte som planerat. Fastigheterna måste absolut få handledning i val, montering, drift och underhåll av reningsverk. Utskottet vill med det snaraste se en kraftig offentlig satsning på information, så att det blir ett slut på den i viss mån vilseledande reklam som fått formen av osunt marknadsinflytande. Vi behöver få ut billigare kommersiella fastighetsspecifika reningsanläggningar på marknaden. Det finns redan tekniskt utvecklade sådana. Utskottet pekar på betydelsen av god planering.

Juris licentiat Lauri Tarasti undersökte på uppdrag av miljöminister Lehtomäki nuläget och problem som förekommit i fråga om genomförandet av förordningen i slutet av 2009. I sin rapport skriver han att det inte finns skäl att ge avkall på behandlingen av avloppsvatten men att det behöver föreskrivas tydligare hur de gällande bestämmelserna ska genomföras. Han före-

slår fyra nya bestämmelser som ska styra genomförandet och ligga till grund för en ny förordning med samma syfte. Vidare föreslår han mer resurser för rådgivning till fastigheter om rening av avloppsvatten. De finansiella stöden behöver förbättras och organisationer ska erbjudas bidrag för att tillhandahålla rådgivning. Utskottet anser att förslagen till största delen är relevanta, eftersom tillämpningen av avloppsvattensförordningen behöver bli skäligare och mer flexibel. Det finns ett särskilt stort behov av att förbättra avloppsvattensrådgivningen till fastigheter.

Utskottet förutsätter att behandlingen av avloppsvatten i glesbygden blir mer flexibel på så sätt att genomförandet av förordningen kan klargöras genom en ny genomförandeförordning utan avkall på vattenvårdsmålen.

*Fosfatfria tvättmedel.* Helcoms handlingsprogram från 2007 rekommenderar att fosfater inte längre används i textiltvättmedel. Andelen fosfatfria tvättmedel på marknaden beräknas ha varit ungefär 90 procent i Finland 2006. Utskottet noterar att fosfatfria tvättmedel kommer till störst nytta i hushåll som inte är anslutna till avloppsnätet. Finland kommer enligt mål 7 i redogörelsen att inleda förberedelser för att förbjuda tvättmedel som innehåller fosfater före slutet av år 2012 och införa incitament för konsumenterna att frivilligt använda fosfatfria tvättmedel.

Utskottet påskyndar ett förbud. Om Polen, Lettland, Litauen och Ryssland gick in för fosfatfria tvättmedel skulle det snabbt få märkbara och betydelsefulla konsekvenser för tillståndet i Östersjön. De här länderna har nämligen ännu ingen heltäckande fosforrening i sina kommunala reningsverk. Polen, Lettland och Litauen har redan åtagit sig att övergå till fosfatfria tvättmedel. Det har förekommit tekniska problem med att använda zeolit i stället för fosfat. Zeoliten kan bland annat ansamlas i kläder, men det finns inga oöverstigliga hinder för att gå över till zeolit om den används rätt. Vi behöver också gå in för fosfatfria diskmedel. Tvättmedelsindustrin bör få incitament för att snabbt ta fram fosfatfria tvättmedel som hushållen kan använda för disk

och tvätt av textilier och som också går att använda på tvätterier.

Arbetet för ett internationellt förbud mot tvättmedel som innehåller fosfater blir effektivare om Finland självt åtar sig att snabbt införa ett förbud.

#### *Bättre sjösäkerhet*

Den kostnadseffektivaste insatsen för sjösäkerhet är att förebygga olyckor. Investeringar i sjösäkerhet ger oss försvinnande små kostnader jämfört med om det händer en stor oljeolycka på Östersjön. En stor oljeolycka skulle antagligen kosta miljarder euro och det unika ekosystemet i Östersjön skulle skadas för decennier framåt.

De låga kusterna och öarna och de bistra vinterförhållandena utgör en krävande miljö att navigera i. I takt med ökande trafik blir det vanligare med olyckor, tillbud och hithörande risker. Det nationella programmet för sjösäkerheten på Östersjön 2009—2014, som ingår i regeringsprogrammet, blev klart i april 2009 (kommunikationsministeriets publikationer 13/2009). EU godkände sitt tredje sjösäkerhetspaket i december 2008. Helcom har som sjösäkerhetsmål att förhindra olagliga utsläpp, garantera en säker sjöfart utan olyckor, se till att bekämpningsberedskapen är hög, motverka spridning av främmande arter och minimera utsläppen i luften. Förslagen i redogörelsen till åtgärder för sjösäkerhet och havsövervakning är bra och värda att satsa på, menar utskottet.

Det är fundamentalt att genomgripande motverka olyckor, för då minskar såväl olycksriskerna som konsekvenserna av olyckor. Här är det viktigt med trafikstyrning och trafikövervakning, krav på fartygskonstruktioner för sjöfart vintertid, trafikbegränsningar, bättre lotsning och olika krav på fartyg och besättning. Detta kräver fortsatt och effektivt förbättringsarbete i internationella sjöfartsorganisationer, i EU och i nationella beslutsprocesser och utformning av ståndpunkter. Trafikministrarna i Östersjöländerna har inget eget forum för sitt arbete kring miljökonsekvenser och olycksrisker. Den här bristen behöver åtgärdas.

Utskottet hänvisar till kommunikationsutskottets utlåtande (KoUU 23/2009 rd) om redogörelsen och framhåller att systemen för obligatorisk anmälan och fartygstrafikservicen måste bli effektivare genom bättre samordning och harmonisering av dagens system. Det är mycket viktigt att intensivt samverka med Ryssland. Intelligenta trafiklösningar kommer i framtiden att spela en nyckelroll för bättre sjösäkerhet och trafikflöde. Kommissionen kommer under nästa årtionde att satsa på projektet eMaritime, där sjöfartsnäringsen och myndigheterna utvecklar ICT i samråd. Om transporterna optimeras, minskar miljöbelastningen från trafiken samtidigt som transporterna blir säkrare.

EU har startat ett nytt projekt för att integrera övervakningen av havsområdena i norra Europa. Projektet hänger samman med genomförandet av EU:s integrerade havspolitik i Östersjöområdet. Kommissionens generaldirektorat för havspolitik (DG MARE) har som ambition att göra de nordeuropeiska havsområdena till ett pilotområde för försök att förbättra de behöriga myndigheternas kapacitet att samarbeta. Projektet kommer troligtvis att fokuseras på informationsutbytet mellan myndigheterna.

#### *Minskade utsläpp i luften från fartygstrafiken*

Kväveoxidutsläppen från fartyg förorsakar eutrofiering när de kommer ut i havet. Av kvävenedfallet över Östersjön härstammar vid det här laget närapå 10 procent (ca 16 000 ton) från fartygstrafikutsläpp. I takt med den ökande trafiken kommer andelen också att öka, om kraven på kvävereduktion inte skärps.

Ändringarna i luftvårdsbilagan till Internationella sjöfartsorganisationens MARPOL-konvention godkändes hösten 2008. Ändringarna innehåller skärpta begränsningar av kväve- och svavelutsläpp. På utsläppskontrollområden för kväveutsläpp ska utsläppen från nya fartyg reduceras med 80 procent från dagens nivå från och med 2016. Helcom har förberett en ansökan till IMO om att Östersjön ska bli utsläppskontrollområde (s.k. NECA). Förberedelserna fortsätter i år.

Svavelhalten i bränslen inom sjöfarten ska enligt beslut av IMO gradvis minskas från 4,5 procent i dag till 0,5 procent. I utsläppskontrollområden som Östersjön och Nordsjön ska halten minskas från 1,5 procent till 0,1 procent från och med 2015. Detta medger också en reduktion av partikelutsläpp. Målet är att förbättra luftkvaliteten och minska förurning och skadliga effekter på hälsan i kustområden. Tillgången och priset på bränslen med låg svavelhalt bevakas nationellt, på EU-nivå och av IMO.

Bränslena inom sjöfarten omfattas av EU:s svaveldirektiv. Kommissionen har planer på att komma med ett förslag till direktivändring i november i år för att genomföra IMO:s beslut. Anknäytande undersökningar pågår både i kommissionen och nationellt. Utskottet ser det som påkallat att kostnaderna för sjötransporterna, som är livsviktiga för Finland, förblir skäligen trots de nya kraven. Vilka de sammantagna kostnaderna för utsläppsbegränsningarna blir måste fortsatt utredas i samråd med näringslivet, rederierna och fristående organisationer.

Ekonomiska styrmedel kan snabba upp en lansering av ny miljöteknik för sjöfart som redan finns tillgänglig. Utskottet välkomnar redogörelsens vägval att ekonomiska styrmedel ska undersökas.

#### *Bekämpning av oljeskador och kemikalieskador förorsakade av fartyg*

I olycksförebyggande syfte måste man bl.a. se till att övervakningssystemen för sjötrafiken fungerar, att lotsningen håller hög standard, att den nationella oljebekämpningskapaciteten är fullgod och att det internationella samarbetet löper.

Redogörelsen tar upp alla huvudpunkter som Finlands miljöcentral i början av 2009 lade fram i en samlad utredning om bättre bekämpning av oljeskador och kemikalieskador förorsakade av fartyg. Försättningsvis behövs det särskild uppmärksamhet på att förbättra den internationella oljebekämpningen, inte minst i Ryssland och Estland där beredskapen är mycket bristfällig. Även genom EU:s strategi för Östersjöregionen kan Östersjösamarbetet stärkas inom oljebekämpningen.

I Finland måste vi undersöka om oljeskyddsfondens finansiella bas kan byggas ut och hur fondens framtid och funktion kan garanteras, vid behov via budgeten. Utskottet betonar att det måste finnas tillräckligt med nationella resurser för oljebekämpning.

Finland är med i projektet BRISK som gäller hela Östersjön och syftar till att minska miljöriskerna till följd av fartygsolyckor, höja oljebekämpningsberedskapen och förbättra det regionala samarbetet kring Östersjön. Projektet är avsett att genom samarbete höja kapaciteten att bekämpa miljöolyckor i hela Östersjön och förbättra kostnadseffektiviteten.

Europeiska sjösäkerhetsbyrån EMSA är ett budgetfinansierat EU-organ i Lissabon som främjar sjösäkerhet och förebygger föroreningar från fartyg till havs. Byrån har ingått avtal med kommersiella trafikföretag om fartyg som med kort varsel kan utrustas för oljebekämpning. Fartygen används normalt för annat, men kan snabbt utrustas och användas för att bekämpa oljeskador om det behövs.

EMSA har ingått ett nytt avtal om norra Östersjön med Rederiverket i Finland gällande isbrytaren Kontio, som kommer att finnas tillgänglig för oljebekämpning i norra Östersjön 1.7.2010—31.3.2013 och möjligen i tre års tid därefter. Utskottet välkomnar det nya avtalet och menar att Kontio kommer att förbättra kapaciteten att bekämpa oljeskador i Finland och närområdena. Men Kontio fyller inte fullt ut den kapacitetsbrist som finns i fråga om Ryssland och Estland.

#### *Övervakning och minskning av avsiktliga oljeutsläpp*

I takt med att sjötrafiken och oljetransporterna ökar på Östersjön är det sannolikt att det också blir vanligare med fortgående och uppsåtliga utsläpp. Även om läget har förbättrats finns det fortfarande brister i övervakningen av oljeutsläpp, den internationella övervakningen av oljeutsläpp från fartyg och den fortsatta behandlingen av uppdagade utsläpp.

Enligt uppskattning dör omkring 100 000 sjöfåglar varje år till följd av oljeutsläpp. Det är för-

bjudet att i Östersjön släppa ut länsvatten med ett oljeinnehåll som överstiger 15 ppm, och totalförbud råder mot utsläpp av oljebemängt vatten på finskt territorialvatten inom en radie på fyra sjömil från kusten. Utskottet anser att alla oljehaltiga utsläpp måste förbjudas i Östersjön.

Vi behöver ett mer samordnat system för att upptäcka oljeutsläpp och införa sanktioner mot utsläpp. Det väsentliga är att förbättra det internationella samarbetet i Östersjöregionen så att alla Östersjöländer kan dokumentera oljeutsläpp från fartyg möjligast samordnat. Således kan dokumentation över oljeutsläpp som observerats på ett grannlands territorium i samband med gränsöverskridande övervakning effektivt nyttiggöras som bevis i rättsprocessen gällande oljeutsläppet, oavsett i vilket land processen äger rum.

Inom närområdessamarbetet bör Finland, Sverige och Estland förbättra samordningen av flygövervakningen, så att de små flygresurserna används effektivt och överlappningar undviks.

#### *Avloppsvatten från passagerarfartyg och andra utsläpp från fartyg*

Redogörelsen behandlar övergripande de relevanta frågorna kring utsläpp av toalettavatten från passagerarfartyg. På internationellt vatten är det fritt fram att släppa ut toalettavatten i havet utan tillräcklig rening. Även om eutrofieringen i Östersjön inte påverkas i så hög grad, har frågan lokal och framför allt principiell betydelse.

I enlighet med Helcoms handlingsprogram för Östersjön har det under finsk ledning arbetats fram ett förslag riktat till Internationella sjöfartsorganisationen IMO om förbud för passagerarfartyg att släppa ut orenat toalettavfall i Östersjön. Med hänsyn till hur ytterst sårbart Östersjöområdets ekosystem är måste alla metoder utnyttjas som kan hindra att avloppsvatten och skadliga ämnen hamnar i havet.

Alla fartyg bör förbjudas att släppa ut toalettavfall och gråvatten i Östersjön och brott mot förbudet bör kriminaliseras. Men förbud är inte nog för att få slut på utsläppen av avfallsvatten och skadliga ämnen i havet, menar utskottet, utan det behövs också att Östersjöstaterna anam-

mar policyn att enligt gemensamt överenskomna villkor ta emot skadliga ämnen i hamnar och se till att mottagningssystemet har en adekvat kapacitet.

Enligt European Cruise Council (ECC) har dess medlemsrederier uppgett sig vara villiga att lämna sitt avloppsvatten i hamnarna i Östersjöregionen, om det finns lämpliga anordningar att tillgå och om hamnarna inte tar ut någon särskild avgift för tömningen, alltså att hamnavgiften inkluderar tömning av obegränsade mängder toalettavfall. Men det finns ännu inte tillräckligt många tömningsanläggningar i många av de viktigaste hamnarna kring Östersjön.

Utskottet ser det som viktigt att förbättra de finansiella mekanismerna till exempel via EU och samarbetet mellan städer, så att hamnarna i de baltiska länderna får fler tömningsanläggningar.

#### *Minskade utsläpp från jordbruket*

*Effektivare vattenvårdsåtgärder.* I hela Östersjöregionen står jordbruket för uppskattningsvis ungefär 50 procent av de totala utsläppen och ungefär 70 procent av kväveutsläppen. Jordbrukets andel av fosforutsläppen från Finland i Östersjön är ca 60 procent och dess andel av kväveutsläppen ca 50 procent. Utsläppen från jordbruket är den viktigaste faktorn i fråga om eutrofieringen framför allt i skärgårdshavet och längs kusterna.

Mängden näringsämnen som kommer ut i Östersjön med kommunalt och industriellt avloppsvatten från Finland har minskat de senaste decennierna. Däremot har utsläppen från jordbruket inte just alls förändrats. Utskottet noterar således att utsläppen från jordbruket måste minska betydligt om Finland ska kunna nå målen i arbetet för att skydda Östersjön. Det är nödvändigt att väsentligt minska utsläppen från jordbruket för att sätta stopp för förvärrad eutrofiering längs våra kuster. Framför allt ett bättre tillstånd i Skärgårdshavet kräver detta.

Insatserna för att minska utsläppen från jordbruket har gjort framsteg och blivit mer omfattande de senaste 15–20 åren. Den viktigaste faktorn är att Finland blev medlem i EU 1995

och att miljöstödet för jordbruket därmed infördes. Vårt miljöstödsystem består för närvarande av bas- och tilläggsåtgärder plus särskilda stödformer som kräver effektivare miljöskydd och förvaltningsåtgärder.

Utskottet påpekar att mer än 90 procent av jordbrukarna och mer än 95 procent av odlingsarealen i vårt land för närvarande omfattas av det frivilliga systemet med miljöstöd. Men problemet har varit att miljöstödet är ett hektarstöd oavhängigt av den faktiska urlakningen. Miljöskyddsinstrumenten behöver bli bättre inriktade på kritiska skiften. Miljöstödet har visserligen lett till miljövänligare odlingspraxis. Så finns det till exempel obrukade skyddszoner utmed vattendragen och mer växttäckning på åkrarna vintertid.

Kvävebalansen i jordbruket minskade med totalt 45 procent och fosforbalansen med sammanlagt 64 procent på riksplanet 1995–2005. Även om jordbrukarna frivilligt medverkar i arbetet för miljön, kommer effekterna att visa sig långt senare. Marken och vattendragen är nämligen stora ekologiska enheter där förändringar långsamt blir märkbara. Resultaten av uppföljningar och andra analyser av utsläppen från jordbruket har inte visat på väntade resultat i form av minskade utsläpp trots effektivare insatser. Dessutom ökade åkerarealen med ungefär 110 000 hektar 1995–2006. Det jordbrukspolitiska arealstödet har fått betydande konsekvenser och till viss del ointetgjort uppnådd utsläppsreduktion på gårdarna.

Det har stor betydelse för utsläppen vilka produktionsinriktningarna är, hur stor odlingsarealen är och om animalieproduktionen är koncentrerad. Det väsentliga är vad som odlas och på vilka arealer. Om exempelvis växttäckning saknas vintertid kan det minska effekterna av i övrigt miljövänlig odling.

Projektet TEHO startade 2008 och går ut på att tillsammans med lantbruksföretagare utveckla en effektiv vattenvård. Målet är att på bred front införa de effektivaste vattenvårdsåtgärderna inom jordbruket. Utskottet anser att de preliminära projektresultaten är uppmuntrande och noterar att regionala projekt kan möjliggöra för

enskilda gårdar att få nya funktionsdugliga vattenvårdsmetoder att tillämpa på olika markområden. Samtidigt bör jordbruksrådgivningen gå in för att möjligast effektivt sprida god praxis och s.k. tyst kunskap. Framför allt behöver de enskilda gårdarna få vägledning.

Om handeln med utsläpp av näringsämnen utvecklades skulle kostnadseffektiviteten möjligen bli bättre både nationellt och i hela Östersjöregionen. Det behövs undersökningar, pilotprojekt och arbete för nya incitament och marknadsmässig praxis och metoder som bidrar till privata aktörers insatser för ett bättre tillstånd i Östersjön. Som exempel kan man nämna ett anbudsförfarande jämförbart med naturvårdshandeln inom skogsskyddet för att inom produktion med stora utsläpp utesluta sådana markområden som är problematiska med avseende på utsläpp av näringsämnen.

*Bättre återvinning av näringsämnen.* Det är en viktig princip att kretsloppet av näringsämnen i jordbruket ska bli betydligt mer slutet. Jordbruket behöver ett flertal framforsgade åtgärder för att bättre kunna återvinna näringsämnen i livsmedelsproduktionen. Arbetet för att minska utsläppen av näringsämnen måste tydligare samordnas med de klimatpolitiska målen.

Förpliktelserna för miljöskydd inom jordbruket bör härefter få bättre genomslag men samtidigt ta hänsyn till jordbrukarnas ekonomiska möjligheter att fullgöra dem. Livsmedelsproduktionen kommer oundvikligen i viss mån att generera utsläpp i miljön även om praxisen är den bästa möjliga, men utsläppen ska minimeras och näringsämnena ska återvinnas möjligast nog.

Utöver jordbruket belastar också skogsbruket Östersjön med utsläpp. Behandling av skogsmark, dikning, gödslning, markbearbetning och kalhygge förorsakar bland annat utsläpp av näringsämnen och suspenderade ämnen i vattendrag. Istandsättningsdikning i skogar ökar, vilket betyder att vattenvården måste bli effektivare, framför allt i Bottenvikens avrinningsområde, för att påverkan på vattendragen ska minska. Även torvproduktion och fiskodling förorsakar

på vissa håll utsläpp av näringsämnen och suspenderade ämnen i havet.

Utskottet hänvisar till jordbruksutskottets utlåtande (JsUU 30/2009 rd) om redogörelsen och framhåller att miljöpolitiken inom jordbruket över hela linjen måste harmoniseras med energi- och klimatpolitiska lösningar, t.ex. genom incitament att effektivt nyttja biogas. Genom att förgasa och bränna gödsel kan vi öka bioenergiproduktionen och samtidigt väsentligt minska näringsurlakningen i sjöar och vattendrag.

*Främja god odlingspraxis.* Rätt planerade utdikningar, sedimenteringsbassänger och våtmarker kan på ett avgörande sätt hindra urlakning av näringsämnen i vattendragen. Med välplanerade diken, sedimenteringsbassänger och våtmarker kan man till exempel bättre begränsa och kontrollera ytvattenavrinningen från åkrar. Om bassängerna bildar en längre kedja längs ett huvuddike eller en bäckfåra, kan den samlade effekten vara avsevärd.

Om man minskar på plöjning och annan bearbetning t.ex. genom att gå in för direkt sådd, minskar också erosionsbenägenheten. Men det kräver effektiv och fungerande dikning. Om det sker ytvavrinning kan det i vissa fall urlakas rent av mer lösliga näringsämnen alldeles från ytskiktet på direktsådda åkrar än från bearbetade marker. Det gäller också att uppmärksamma områdenas basdränering och underhållet av basdräneringsnätet alldeles särskilt. För effektivare bekämpning av åkererosionen kan det bli aktuellt att använda olika slag av produkter från industrins biströmmar som täckmaterial eller för att stabilisera markens struktur.

Det är en bra utgångspunkt för vattenskyddet att jordbrukarna i Finland i exceptionellt stor omfattning har anammat miljöstödet. Det är nödvändigt att jordbrukarna lockas att delta i miljövärden för att åstadkomma positiva miljöeffekter. Jordbrukarna bör fortsatt uppmuntras framför allt till effektivare förebyggande insatser som grundar sig på kontroll av de processer som reglerar vattnets rörelser och hur näringsämnen binds upp. Om vintrarna blir mildare och skyfall vanligare, blir stabilisering av markens struktur

och förvaltning av vattenresurser nyckelfrågor. Därför måste vi särskilt ge akt på markens tillväxtstatus och förvaltningen av vattenresurserna.

Vi kommer att behöva långsiktiga beslut som tydligare för samman miljöfrågorna och jordbrukspolitiken och som bygger på existerande forsknings- och erfarenhetsbaserad kunskap. Det är viktigt med en dialog mellan olika sektorer och intressegrupper som gör det möjligt att tackla utmaningarna för det framtida miljöskyddet inom jordbruket.

Gårdarna måste få tillräckligt med kompetent och aktuell rådgivning i miljöfrågor och ekonomiska frågor. Framför allt behövs det åtgärder som kan genomföras i praktiken på gårdarna. Man bör ta hänsyn till de ekonomiska förutsättningarna att genomföra dem. Och samtidigt måste man få ut mer av insatserna i miljöstödet för jordbruket, inbegripet jordbrukarnas arbetsinsatser och ekonomiska satsningar, och fler synliga resultat i miljön.

*Jordbruksstödspolitiken måste ses över.* Totalreformen av EU:s integrerade jordbrukspolitik ger goda möjligheter att minska utsläppen i Östersjön. Reformen kommer antagligen att fortsätta på den tidigare linjen att produktionen och stödet ska skiljas åt. Vissa planer utgår från att basstödet per hektar kompletteras med ett allsidigt tilläggsstöd som poängsätter miljökonsekvenserna. Här försöker man också samordna målen att öka användningen av förnybar energi och ta hänsyn till den naturliga mångfalden och ett öppet kulturlandskap på landsbygden.

Den gemensamma europeiska stödandelen ska dessutom kompletteras med nationellt tilläggsstöd där det är möjligt. På så sätt kommer det nya systemet med jordbruksstöd att bättre bidra till målen att skydda Östersjön genom att stödet högre prioriterar miljön och den intensivaste produktionen bedrivs i de mest hållbara områdena. Systemet lämpar sig principiellt bra i länder som Finland där odlingen är extensiv i europeisk jämförelse. Men det nya stödsystemet måste också väga in jordbruksproduktionens överlevnadsvillkor. Utskottet instämmer i att det

europiska systemet med jordbruksstöd bör bli mer miljöbetonat. Det saknas styrande EU-lagstiftning om användning av fosfor i åker gödsling. Det gällande nitratrektivet sätter gränser för hur mycket kväve som får användas, men det finns ingen gemensam lagstiftning om fosforhalter. Finland bör aktivt lyfta fram detta i sin EU-politik. Det är påkallat att miljöstöden riktas in så att insatserna får bättre genomslag. Den nya programperioden för den integrerade jordbrukspolitiken måste planera in utsläppsreducerande åtgärder som utgör incitament för jordbrukarna och samtidigt är kostnadseffektiva. Utskottet framhåller behovet av att integrera jordbruks- och miljöpolitiken så att insatserna får bättre genomslag. Jordbruket är en stor utsläppsfaktor inte minst i Skärgårdshavets avrinningsområde, så därför bör vi också överväga att införa regionala åtgärder.

Enligt redogörelsen kommer Finland att vidta särskilda åtgärder för att uppnå målet i statsrådets principbeslut, som innebär att näringsbelastningen från jordbruket 2015 ska ha sjunkit med en tredjedel jämfört med nivån åren 2001—2005: Redogörelsen anger sju olika åtgärds paket för att nå målet. Utskottet anser att de föreslagna metoderna pekar i rätt riktning men är otillräckliga.

Utöver de metoder som läggs fram i redogörelsen måste man räkna med att det behövs en bredare metodarsenal och ta fram nya tekniska innovationer och odlingstekniska lösningar som fungerar i praktiken och dessutom stödja gårdarna att ta dem i drift. I enlighet med redogörelsen bör åtgärder sättas in på de mest riskbenägna områdena och de mest belastande skiftena. Utsläppen från åkrarna varierar mycket: Enligt en försiktig bedömning ger 35 procent av åkrarna upphov till 65 procent av näringsurlakningen. En del av forskarna har rentav lagt fram jämförelsetalet att 20 procent av åkrarna förorsakar upp till 80 procent av utsläppen. Det är alltså nödvändigt att rikta de effektivaste åtgärderna och stöden till riskområden.

Utskottet tillstyrker förslaget om hur stöden ska vara strukturerade under nästa stödperiod. De ska byggas upp kring två element: ett grund-

element som består av åtgärder i hela landet och som jordbrukaren kan ansluta sig till precis som i fråga om det nuvarande stödprogrammet, och en riktad del som går ut på att resurser sätts in så att de ger bästa möjliga miljöresultat. Det har föreslagits att jordbrukaren som sitt instrument ska kunna utnyttja ett miljönyttointindex för att kunna räkna ut de eventuella miljöeffekterna av åtgärder på sina egna marker.

I framtiden behövs det stimulerande ekonomiska styrinstrument för att hjälpa jordbrukaren att välja en klart miljövänligare produktionsmetod än den nuvarande miniminivån. Handeln och konsumenterna bör också involveras så att vi på marknaden får ut produkter som är miljövänligt tillverkade med tanke på Östersjön. En del av produkternas pris kunde gå till skyddet av Östersjön med avseende på jordbruket.

Det är en enormt krävande uppgift att minska utsläppen från jordbruket i vårt land, trots de pågående insatserna och målen i vattenvårdsprogrammen. Utifrån en expertbedömning är det trots ett effektivare miljöstöd uppenbart att vi inte kommer att kunna minska utsläppen enligt statsrådets principbeslut fram till 2015. Därför ser utskottet det som nödvändigt att nya instrument tas fram för utsläppsreduktion inom jordbruket och att tillräckliga resurser sätts in på det här arbetet. Samtidigt är det viktigt att insatserna intensivt kopplas samman med planeringen av EU:s nästa jordbruksstödperiod.

### *Miljögifter*

Regeringen föreslår att kunskapen om farliga och skadliga ämnen och deras koncentrationer, förekomst, beteende och verkningar ska ökas och uppföljningen utvecklas, vilket utskottet ser som viktigt. Idag används tiotusentals olika kemikalier och bara en liten del av dem är väsentligt dokumenterade för att miljökonsekvenserna ska kunna bedömas. Största delen är sådana att forskarna bara indirekt kan dra slutsatser om vilka konsekvenserna blir för marina ekosystem. Utskottet lyfter fram kraven i EU:s kemikalielagstiftning (REACH), som särskilt betonar industrins ansvar när det gäller att undersöka egenskaperna hos nya, potentiellt farliga kemikalier

och bedöma vilka risker de medför. Dessutom behöver vi ett bättre och bredare faktaunderlag — forskning och uppföljning — för att kunna bevaka effekten av de åtgärder som föreslås i redogörelsen och för att genomföra Helcoms handlingsprogram och direktivet om en marin strategi.

Redogörelsen tar upp miljögifter i ett eget avsnitt och behandlar nuläget som sig bör. Men den innehåller ett felaktigt påstående att användningen av siklöja som människoföda är begränsad på grund av höga dioxinhalter. Begränsningarna gäller bara strömming, lax och öring. Finland har förbudit sig att genomföra de reduktionsmål för farliga ämnen som anges i internationella avtal och i EU-direktiv. I synnerhet nämner redogörelsen förordningen om ämnen som är farliga och skadliga för vattenmiljön (1022/2006), som för närvarande ses över för att genomföra direktivet om miljökvalitetsnormer (2008/105/EG). Dessutom nämns det nationella programmet för farliga kemikalier från 2006 som en ståndpunkt som styr verksamheten och berör flera ministerier och statliga inrättningar.

Kännedomen om utsläppen av många skadliga kemikalier och deras livscykel är dålig. En bedömning av de viktigaste utsläppsställena och en kartläggning och uppföljning av förekomster i hela Östersjömiljön kan ligga till grund för en kostnadseffektiv kontroll över dem, anser utskottet. Vi behöver mer framforskad information om punktutsläpp men också om diffusa utsläpp inbegripet dagvatten i tätorter, utsläpp från soptippar och skadliga ämnen i avloppsvattensslam och vilka riskerna och konsekvenserna blir om slammet nyttiggörs.

I många Östersjöländer har gifterna i Östersjön undersökts i mindre utsträckning än i Finland och Sverige. Det är viktigt med internationellt jämförbara forskningsdata för att man i framtiden ska kunna jämföra halterna och kontrollera om det har skett någon förbättring. Det behövs internationellt samarbete, för i synnerhet organiska föreningar kan förorsaka problem för hälsa och miljö långt ifrån utsläppskällorna.

Enligt åtgärd 26 i redogörelsen ska kunskapen om farliga och skadliga ämnen och deras

koncentrationer, förekomst, beteende och verkningar ökas och uppföljningen utvecklas. Krav på att de här åtgärderna vidtas ställs också i vattenramdirektivet och direktivet om miljökvalitetsnormer, det nationella kemikalieprogrammet och i och med våra internationella åtaganden. Dessutom bör vi fortsättningsvis satsa betydligt mer på utsläppsanalyser enligt direktivet om miljökvalitetsnormer. Utskottet påpekar att åtgärderna enligt förordningen, kemikalieprogrammet och Helcoms handlingsplan för Östersjön kommer att kräva massiva resurser, som kommer att vara mycket svåra att lösgöra nu när statsfinanserna ska effektiviseras. Därför måste de nationella resurserna för forskning i miljögifter i Östersjön säkerställas.

#### *Syrsättning av Östersjön*

Östersjöländerna har på senare tid diskuterat olika metoder att få havet att återhämta sig snabbare genom återställande insatser. Tekniska hjälpmedel för att förbättra tillståndet i havsområden är inte någon beprövad metod på något havsområde som helst i världen. Något som kunde komma i fråga på Östersjön är att syrsätta havet genom att mekaniskt pumpa in syrerikt vatten nära botten och på så sätt förbättra syretillståndet på djupet och motverka den inre belastningen. I Östersjön är den inre belastningen inte oavhängig av den yttre belastningen, utan det är just den yttre belastningen som har lett till att stora bottenområden har blivit syrelösa och förlorat sin förmåga att lagra näringsämnen.

För närvarande pågår undersökningar med hjälp av prover för att ta reda på om vattnet i den finska och svenska skärgården kan syrsättas genom att syrerikt ytvatten leds in i syrelöst bottennära vatten, men det finns ännu inga resultat att tillgå av den treåriga undersökningen. Syftet är att klarlägga de nyttiga och eventuellt skadliga effekterna av syrsättning och bedöma hur realistiskt och kostnadseffektivt det är att genomföra en sådan åtgärd.

Tekniska lösningar, t.ex. mekanisk syrsättning av djupgravar för minskad inre belastning eller biomanipulering av det marina ekosystemet, kan möjligen på kort sikt mildra symtomen

på eutrofiering. Men i nuläget verkar de inte i tillräcklig mån kunna rensa ut näringsämnen som kommer ut i Östersjön eller hindra de skadliga effekterna, alltså eutrofieringen. Utskottet påpekar att effekterna av enskilda tekniska lösningar på hela det marina ekosystemet nog bör undersökas innan de tas i drift i någon stor omfattning.

Det är ett absolut villkor att näringsbelastningen utifrån minskar för att tillståndet i Östersjön ska kunna återställas. Om vi lyckas minska utsläppen, blir det lättare att återställa det ekologiska tillståndet genom andra hjälpmedel.

#### *Det behövs internationella insatser mot invasiva arter*

Främmande arter kan följa med i de oceangående fartygens bottenkonstruktioner eller i ballastvatten. I Östersjön finns det redan nu fem invasiva arter som har spridit sig från fartyg och ballastvatten. Olika rubbningar förorsakade av människan försämrar ekosystemets förmåga att avvärja nya arter.

IMO antog 2004 en ballastvattenkonvention, som ännu inte har trätt i kraft. Genom konventionen siktar man på att fartygen ska utrustas med anordningar för behandling av ballastvatten så att växter och djur kan oskadliggöras. Under en övergångsperiod begränsas spridningen av främmande arter genom att ballastvattnet byts ut på öppet hav. Men på Östersjön finns det inga områden som lämpar sig för vattenbyte.

I Finland började förberedelserna för en nationell strategi om främmande arter 2008, samordnade av jord- och skogsbruksministeriet. Målet är att inom 2010 slutföra en strategi för att få kontroll över hoten och riskerna med invasiva arter. På Östersjön är problemet internationellt, så det enda som kan fungera inom t.ex. sjöfarten är internationella insatser.

För närvarande finns det stor risk för att någon mycket skadlig art ska sprida sig i Östersjön. Utskottet anser att det brådskar med att genomföra ballastvattenkonventionen, eftersom mängden ballastvatten som släpps ut i Finska viken ständigt ökar i takt med de ryska oljetransporterna. Samtidigt ökar risken för spridning

och massförekomst av invasiva arter. Kanaltrafiken på sträckan Svarta havet/Kaspiska havet—Volga—Finska viken är också en rutt för nya arter från sydost. Bekämpningen av främmande arter kräver aktiv samverkan inom Helcom och dessutom bättre samarbete mellan Finland, Ryssland, Sverige och Estland. Östersjöfrågorna bör också kopplas samman med den strategi om främmande arter som EU nu förbereder och som bör sikta på konkret samarbete.

Det är omöjligt att utrota invasiva arter i ett vattenekosystem när de väl har tagit ett nytt havsområde som habitat. Det bästa sättet att motverka framtida skador är att hindra nya arter från att komma ut i havet. Enligt åtgärd 32 i redogörelsen kommer Finland inom Helcom att aktivt arbeta för att ballastvattenkonventionen ska sättas i kraft, och Finland ska ratificera den så snart som möjligt. Sverige är det enda Östersjöland som har ratificerat konventionen, den 23 november 2009. Efter ratificeringen behövs det övervakning för att vi ska vara säkra på att systemen fungerar. I fortsättningen kommer det att behövas övervakning t.ex. i de internationella hamnarna vid Östersjön. Övervakningen bör kunna organiseras genom arbete inom Helcom.

Utskottet vill se att ikraftträdandet av ballastvattenkonventionen påskyndas och att konventionen ratificeras med det snaraste.

#### *Bevara biodiversiteten*

Antalet arter i Östersjön är ganska litet, eftersom brackvattnet är antingen alltför salt eller sött för de flesta organismer. Men den flikiga kusten och skärgården erbjuder många slags livsmiljöer för arter som har anpassat sig till brackvatten. Eutrofieringen är det största hotet mot biodiversiteten. Ett ytterligare hot är att både förnybara och icke förnybara marina naturresurser exploateras allt effektivare. De invasiva arter som klarar sig bäst riskerar också biodiversiteten.

Vi vet än så länge rätt lite om mångfalden och ekosystemet i Östersjön. Vi behöver mer information, men försiktighetsprincipen kräver nu omedelbara skyddsåtgärder. Mångfalden i den marina undervattensmiljön bör prioriteras högre

i framtida byggprojekt som muddring, sandtäkt och byggande av hamnar, farleder och vindkraftsparker. Innan man kan bygga vindkraftsparker måste man i synnerhet göra en övergripande kartläggning av fågelbeståndet i skärgården.

Konventionen om biologisk mångfald och EU:s biodiversitetsstrategi har till syfte att grunda ett ekologiskt sammanhängande och välförvalt nätverk av skyddade strand- och havsområden senast 2012. Dessutom har det fattats beslut om att inrätta ett sammanhängande nätverk av skyddade områden i Östersjön senast 2010. EU-direktivet om en marin strategi är också nära kopplat till skyddet av den marina miljön. Enligt mål 34 i redogörelsen ska biodiversiteten i undervattensmiljöerna längs den finska kusten utredas genom att det rikstäckande programmet VELMU för inventering av undervattensmiljöerna slutförs före 2014. Utifrån resultaten av VELMU bör det bedömas om Naturaområdena i undervattensmiljö behöver kompletteras och genom någon annan undersökning bör det tas reda på om Naturaområdena i övervattensmiljö behöver kompletteras.

Utifrån expertutfrågningen anser utskottet att det behövs mer resurser för att de grundläggande biodiversitetskartläggningarna inom VELMU ska kunna utföras tillräckligt noggrant. Dessutom behövs det separat bidrag till projektet för att ta fram en databas över biodiversiteten. Hittills har VELMU till största delen projektfinansierats separat av miljöministeriet, jord- och skogsbruksministeriet och undervisningsministeriet. Bidraget har uppgått till sammanlagt 200 000—400 000 euro per år. Jämfört med t.ex. handlingsplanen för mångfalden i skogarna i södra Finland, METSO, är det fråga om en ganska liten satsning.

Under 2004—2008 kartlade VELMU genom biologiska terrängundersökningar undervattensmiljön på 12 000 hektar längs finska kusten, vilket motsvarar 0,15 procent av havsområdets area. Utskottet ser det som nödvändigt med tilläggsanslag för VELMU, så att projektet med hög standard kan samla in material om hela vår kust och sammanställa resultatet så att det kan

nyttiggöras som beslutsunderlag. Utskottet understryker att det är nödvändigt att samla in tillräckligt med information om undervattensmiljön, så att biodiversiteten i Östersjön kan bevaras och skadeverkningar av projekt för att exploatera havet förebyggas.

#### *Fysisk planering av havsområdena*

Utskottet noterar med tillfredsställelse redogörelsens påpekanden om bättre planering av hur havsområdena ska användas. Fysisk marin planering behövs för att förhindra konflikter mellan de olika användarkraven på Östersjön och främja en hållbar användning av havsområdena. Havspanering har med framgång använts i Stora Barriärrevet i Australien för att kombinera de ekonomiska värdena och skyddet av den biologiska mångfalden.

I Finland måste man emellertid ta hänsyn till den privaträttsliga äganderätten till vattenområden och stränder utmed kusten. Den fysiska havspaneringen kommer sannolikt att utgöra ett viktigt instrument i arbetet på att bygga upp en integrerad havspolitik för EU. Just nu håller man inom ramen för EU:s havspolitik på att ta fram gemensamma principer för fysisk havspanering som tar hänsyn till alla användningsändamål.

Såväl de nationella som de mellanstatliga insatserna för fysisk planering av Östersjön behöver intensifieras. Men för att konsekvenserna av de ekonomiska aktiviteterna ska kunna bedömas och integrerade planer för vård och användning göras upp behövs det information av hög kvalitet om den submarina miljön och naturens mångfald. Om den informationen saknas förlorar havspaneringen sitt värde som effektivt planeringsinstrument. Exempelvis havsbaserade vindkraftsparker upptar stora arealer, men någon ordentlig grundläggande undersökning om deras placering har inte gjorts.

Utskottet anser att man här hos oss bör undersöka möjligheten att upprätta pilotområden där havspanering kan utvecklas och genomföras. Men för det måste tillräckliga resurser avsättas för programmet för inventering av den marina undervattensmiljön (VELMU) och en kvalificerad generell kunskapsbas byggas upp.

### *Fiskerinäringen*

Om tillståndet i Östersjön förbättras, öppnar det också bättre möjligheter för fiskerinäringen. En stor oljeolycka är katastrofal för fiskbeståndet i Östersjön, och följaktligen måste olycksrisken minimeras. Redogörelsen poängterar att man genom att främja hållbart fiske skapar möjligheter att utnyttja fiskbeståndet i Östersjön även i framtiden. Ur fiskerinäringsvinkel sett tar sig den dåliga ekologiska statusen i Östersjön redan uttryck å ena sidan i minskad tillväxt, större dödlighet och fortplantningsstörningar bland fiskar och reduceringar i de viktigaste fiskstammarna, å andra sidan i en explosionsartad ökning i vitfiskpopulationen. En allt större gråsälsstam utgör problem för kustfisket. Diskussionen om vilka problem storskarven ger upphov till pågår fortfarande. Framöver måste fiskeri- och naturvårdsintressena sammanjämkas.

Än så länge känner man inte särskilt väl till vilken roll fisket spelar för näringsväven i Östersjön, men enligt näringsvävsteorin påverkar fiskstammarna och fisket i allt väsentlig alla nivåer i ekosystemet. Ökningen av vitfiskbeståndet kan också bidra till eutrofiering. Om tillståndet i Östersjön fortsätter att försämrats kommer fiskerinäringen att drabbas hårt, och att återställa situationen blir både svårare och dyrare. Utskottet menar att hoten mot fiskarnas lek- och fortplantningsplatser, t.ex. grunda havsvikar, måste slås tillbaka kraftigare. De här platserna har nämligen en nyckelroll i de naturliga fiskstammarnas livscykel.

Tack vare utsläppsbegränsningar och användningsförbud har halten av farliga ämnen generellt taget minskat i fisken i Östersjön. I redogörelsen påstås det (punkt 2.1) att koncentrationerna av metaller, bl.a. bly, kvicksilver och kadmium, har minskat betydligt, men det håller inte streck. Dioxinhalterna i fisk har också de minskat mycket långsamt. Man har också påträffat förhöjda halter av organiska tennföreningar och flamskyddsmedel i fisk.

De åtgärder som föreslås i redogörelsen och som i vissa fall redan vidtagits är ett steg i rätt riktning för att skydda stammarna av vandrande fisk och uppnå ett hållbart fiske. Men om situa-

tionen ska bli bättre för vandringsfiskens del behöver vi snabbt en modern fiskvägsstrategi för hur stammarna av vandrande fisk ska fås att återhämta sig mer metodiskt, understryker utskottet.

Hur få den ekonomiskt mest värdefulla fiskarten i Östersjön, torsken, att återhämta sig, säger redogörelsen inget om. Överfiske har lett till att den potentiella avkastningen delvis minskat också i fråga om den värdefullaste fångstarten i våra kustvatten, gösen. Inte minst när det gäller torsk och gös leder ett selektivt nätfiske till att många delpopulationer kan drabbas av genetisk utarmning. Därför behövs en strängare reglering av fisket. Redogörelsen befattar sig endast med ekonomiskt värdefulla fiskarter. Men det finns andra fiskarter som kan vara betydelsefulla med tanke på naturskydd och ekosystemtjänster.

Utskottet påpekar att fiske hör till de effektivaste och billigaste metoderna att reducera fosforbelastningen i Östersjön. Redan nu uppskattar man att finländska yrkesfiskare avlägsnar drygt 500 ton i fångsten bunden fosfor ur Östersjövattnet. Med rätt inriktning av fisket kan det eventuellt gå att förbättra kustvattnets och fiskbeståndens status effektivare och även reducera miljögifter som tagits upp av fisk.

Preliminära kalkyler tyder på att man genom omfattande reduktionsfiske t.ex. i Finska viken och Skärgårdshavet kan få upp ca 10 miljoner kg underutnyttjad fisk på årsnivå utan att äventyra de olika fiskarternas status. Utskottet ställer sig bakom planerna att låta yrkesfiskare i framtiden riktat fiska underutnyttjade vitfiskarter. Syftet med detta fiske skulle uttryckligen vara att dels reducera näringsämneshalterna i vattnet, dels utnyttja fångsten kommersiellt, primärt som livsmedel och sekundärt som foder eller för framställning av bioenergi.

Utskottet understryker emellertid att det ännu inte forskats tillräckligt kring reduktionsfiske och dess effekter på Östersjön. Vi behöver med det snaraste på ekosystemkonceptet byggande forskningsresultat när det gäller inriktningen av fisket och fångstmängderna. För att bli kvitt näringsämnen och på så vis minska eutrofieringen i Östersjön behöver det snabbt utredas vilka biologiska, tekniska och ekonomiska förutsättningar

ar det finns för intensivt fiske av mindre värd fisk.

För att reduceringsfiske ska kunna tas i bruk behövs det enligt utskottet ett särskilt startstöd som motiverar fiskare att även fanga underutnyttjade fiskarter. Reduceringsfisket skulle förbättra yrkesfiskets struktur och avsevärt öka utbudet av inhemsk fiskråvara på marknaden. Det är också viktigt med certifiering för att fångsten från ett hållbart kustfiske ska kunna tillvaratas i högre grad, menar utskottet. Genom att uppfylla kraven på ett hållbart fiske och ta vara på de naturliga fiskstammarna i Östersjön kan man med kustfiske producera mat med ett minimalt koldioxidavtryck.

#### *Mer forskningssamarbete och bättre samordning*

Redogörelsen är mycket knapphändig när det gäller behovet och betydelsen av Östersjöforskning. Det är bara miljögifterna som nämns som ett forskningsobjekt. Behovet att bedriva Östersjöforskning måste enligt utskottets mening bedömas ur ett totalperspektiv med invägande av behoven på sikt.

Trots att det har gjorts en lång rad ekologiska undersökningar i Östersjön, känner man fortfarande dåligt till många av de processer som rör statusen i havet och särskild sätten att förbättra den. Skyddet av Östersjön kräver en noggrannare kartläggning av avrinningsområdet och processerna i havet, påpekar utskottet. När forskningsdata finns att tillgå kan åtgärder sättas in för att planera och genomföra ett hållbart och kostnadseffektivt skydd. Men Östersjöns ekosystem och interaktionskedjorna mellan samhällena är så komplicerade att problemen eller lösningsmodellerna inte kan listas i en exakt prioriteringsordning.

Utskottet konstaterar att man blir tvungen att fatta vissa beslut om skyddet av Östersjön utan tillgång till tillförlitlig och entydig kunskap. Något som också pockar på utredning är om de ekologiska tröskelvärdena håller på att överskridas. Det ekologiska tröskelvärdet är en övergångspunkt mellan dynamiska balanstillstånd. Det handlar om den nivå som indikerar att skadliga

miljöförändringar är oåterkalleliga om den överskrids. I framtiden kommer man med hänsyn till försiktighetsprincipen att tvingas ge noggrannare akt på de tröskelvärden som gäller för Östersjön.

Utskottet vill påpeka att man sitter inne med så mycket kunskap om orsakerna till och konsekvenserna av övergödning att det är motiverat att minska belastningen radikalt. Vetenskapliga data finns numera att tillgå i väldiga mängder och bör definitivt utnyttjas i högre grad för ekosystems- och scenarieanalyser som underlag för beslutsfattandet. Dessutom väntar många specialfrågor på nya forskningsresultat. Näringsutsläppen är obestridligen en orsak till eutrofiering, men även i forskarvärlden går åsikterna isär om t.ex. näringsämnenas ursprung och nivå på och effekterna av de nödvändiga utsläppsminskningarna. Det behövs mer forskning om hur kväve och fosfor beter sig, om faktorer som påverkar syreförbrukningen och om klimatförändringen.

Avsaknaden av övergripande analyser har gjort att forskningsresultat inte kunnat utnyttjas för Östersjörelaterade frågor. Därtill är det synnerligen svårt att förutsäga hurdana förändringar ekonomiska faktorer i t.ex. jordbruket och annan mänsklig verksamhet ger upphov till. Förändringar i markanvändningen spelar en avgörande roll för den landburna fosfor- och kvävebelastningen.

Utskottet anser att för att skyddsprogrammen och aktionsplanerna för Östersjön ska kunna genomföras måste det råda en bred samsyn även på växelverkan mellan atmosfär och hav och på skyddsinsatsernas sociala och ekonomiska effekter. För att eutrofieringsproblemen ska kunna lösas behövs det också ingående analyser med samhälls-juridisk-ekonomisk inriktning för att utreda var hindren för kostnadseffektiva åtgärder ligger och vilka möjligheterna är att genomföra åtgärderna på såväl det nationella som det internationella planet.

Finland bör även ge sitt stöd åt innovativa FoU-projekt för nya typer av lösningar och samverka intimare med finansieringsaktörer (t.ex. BONUS-169, EU:s forskningsfinansiering,

Nordiska ministerrådet) för att förbättra Östersjöns tillstånd. Kommissionen lade den 29 oktober 2009 ett förslag om gemenskapens medverkan i ett forsknings- och utvecklingsprogram, BONUS-169, som drivs av flera stater tillsammans. EU avser bidra med 50 miljoner euro till detta 100-miljonersprogram och medlemsstaterna sammantaget med ett lika stort belopp. BONUS 169 fokuserar företrädesvis på miljöforskning gällande Östersjön. Utskottet anser det angeläget att programmet realiseras, men understryker att det måste vara tydligt och enkelt att genomföra.

I redogörelsen sägs det att som stöd för politiken för skyddet av Östersjöns behovs en samhällelig och ekonomisk analys för att man ska hitta de mest kostnadseffektiva sätten att nå målen för Östersjöskyddet. Det pågående "Baltic Stern"-projektet har som ambition att ta fram en modell som gör det möjligt att jämföra kostnaderna för och nyttan med att förhindra eutrofieringen i Östersjön. Kostnaderna och fördelarna/nackdelarna jämförs särskilt för det fall att inga skyddsåtgärder vidtas eller att de t.ex. avpassas efter målen i Helcoms aktionsprogram för Östersjön. För att resultaten ska få genomslag och politiken kunna genomföras måste projektet drivas i ett forskarsamhälle där samtliga Östersjöstater är representerade.

Här hos oss är det flera institutioner som bedriver Östersjöforskning. Eftersom samarbetet fortfarande är alltför löst krävs det en mer genuin horisontell samverkan. Fortfarande bedriver t.ex. fiskeforskningen och havsforskningen sällan gemensam forskning. Havsforskningsinstitutets uppgifter delades vid ingången av 2009 upp mellan Finlands miljöcentral och Meteorologiska institutet. För att intensifiera samarbetet har kommunikationsministeriet, miljöministeriet och undervisningsministeriet tillsatt en arbetsgrupp. Den ska bland annat göra upp en plan för hur havsforskningens infrastruktur kunde utvecklas och nyttiggöras.

Riksdagen godkände utifrån betänkandet om lagstiftningen om ordnande av Havsforskningsinstitutets verksamheter (KoUB 17/2008 rd — RP 121/2008 rd) ett uttalande där den förutsatte

att regeringen vidtar åtgärder för att inrätta ett mer omfattande Havsmiljöcenter i Vik som inkluderar det nedlagda Havsforskningsinstitutet samt andra enheter inom kampusområdet i Vik som arbetar med havsbiologi och miljöforskning. Redogörelsen nämner ingenting om kartläggning av möjligheterna att inrätta det mer omfattande havsmiljöcenter som riksdagen efterlyste.

Samordningen av Östersjöforskningen bjuder på stora framtida utmaningar. Utskottet poängterar att vi behöver ett allsidigare Havsmiljöcenter som bör vara den främsta pådrivaren av forskningssamarbete och måste få arbeta under tryggade villkor. Också mekanismen för forskningsfinansiering måste förbättras för att pengar även ska finnas för långtidsforskning.

#### *Nationella och internationella bidrag till Östersjöforskningen*

Utskottet saknar i redogörelsen en analys av hur skyddet av Östersjön ska finansieras och av nya finansieringsmodeller. Det finns just inga kalkyler alls över hur mycket det kostar att effektivisera skyddsåtgärderna och inga bedömningar av vilken den ekonomiska bördan blir för de olika sektorerna.

Den stora knäckfrågan är hur det ska gå att få tillräcklig internationell finansiering för skyddet av Östersjön. Utskottet betonar vikten av att Finland i EU aktivt driver på ett maximalt bidrag från olika källor för Östersjöstrategin och på att prioriteringarna i strategin blir beaktade i unionens nästa finansieringsplan från 2013 framåt. Med hänvisning bland annat till det årliga bidraget på 200 miljoner euro till Medelhavsstrategin anser utskottet det motiverat att försöka få en betryggande budgetbaserad EU-finansiering för Östersjöstrategin.

Europaparlamentet beslutade den 22 oktober i fjol att i 2010 års budget satsa 20 miljoner euro på samordning av Östersjöstrategin och vissa pilotprojekt enligt strategin. Utskottet menar att beloppet måste fås att öka i framtiden för att det bättre ska motsvara bidraget till Medelhavsstrategin. Utskottet gör den nedslående observationen att de regional- och strukturpolitiska instru-

menten funnits tillgängliga redan länge men att ny finansiering knappast går att få genom dem för skyddet av Östersjön. Nordiska Investeringsbanken (NIB) och Nordiska miljöfinansieringsbolaget (NEFCO) kommer t.ex. att börja samförvalta en ny fond för teknisk support som ska finansiera beredningen av projekt för ett renare Östersjön. Nordiska miljöfinansieringsbolaget bekostar också en lång rad andra projekt. Utskottet ser det som ett positivt tecken att internationella finansiella institut bidrar till projekt inom ramen för EU:s Östersjöstrategi. För vissa projekt enligt Östersjöprogrammet kan finansieringen kanaliseras via regionala organisationer såsom Nordiska ministerrådet.

Men i framtiden behövs det också helt nya finansieringsmekanismer. Särskilt utsikterna att etablera en s.k. trepartsmodell bör undersökas. En utväg vore att samordnat samla in pengar för skyddsprojekten och insatserna från olika källor: i EU, på det nationella planet, av privata fonder och av aktörer inom företagsvärlden.

Genom omallokering av offentlig finansiering i kombination med smidigare utnyttjande av privat finansiering kan man bedriva en effektivare vattenvård också med mindre insatser. Det är angeläget, menar utskottet, att utreda hur man här hemma inom statsrådet bättre kunde samordna och rikta in verksamheten och systematiskt utnyttja även privat finansiering. Sverige t.ex. har avsatt en särskild punkt för Östersjön i statsbudgeten och höjt anslaget rejält under de senaste åren.

Även här i Finland bör man i samband med budgetbehandlingen försöka samordna utgifterna för skyddet av Östersjön för att samtliga budgetkostnader ska kunna överblickas. Det ger bättre möjligheter att uppskatta kostnaderna och avsätta pengar för Östersjöskyddet och därmed rikta åtgärderna.

#### *Helcoms nyckelfunktion*

De negativa konsekvenserna av den dåliga ekologiska statusen i Östersjön och kostnaderna för skyddet av havet fördelar sig ojämnt mellan kuststaterna och gör det svårt att inom Helcom nå enhälliga beslut om utsläppsminskningar. De

berörda staterna har i Helcoms aktionsplan för Östersjön förbundit sig att vidta miljöåtgärder. Men själva genomförandet är beroende av en räckta politiska och administrativa beslut på det nationella planet, resurstillgången och en riktig inriktning av resurserna. Utskottet påpekar att om Östersjöstaterna genomför alla åtgärder enligt Helcoms aktionsplan fullt ut, kommer Östersjön att uppvisa en förbättrad status 2021. EU:s Östersjöstrategi bör backa upp arbetet i Helcom och den vägen ge det större genomslag.

EU:s gemensamma jordbrukspolitik, som omfattar närapå alla Östersjöstater, spelar en avgörande roll för näringsutsläppen och för Östersjöns tillstånd över lag. Till de stora utmaningarna med tanke på skyddet av Östersjön hör enligt utskottets mening effektiviseringen av Polens stora jordbrukssektor. Kväveutsläppen i Östersjön från det polska jordbruket tros öka med nästan 50 procent. Det är sannolikt att jordbruksutsläppen ökar i Östersjöområdet när den gemensamma jordbrukspolitiken får full effekt i de nya medlemsstaterna.

I framtiden måste det gå att få mer pengar från EU för miljöskydd än idag. Dessutom gäller det att intensifiera det internationella samarbetet kring miljövänliga jordbruksmetoder. Det behövs en bättre samordning av de nationella och internationella handlingsplaner, strategier och projekt som syftar till en bättre miljöstatus i Östersjön. I sitt utlåtande om EU:s Östersjöstrategi (MiUU 27/2009 rd — E 75/2009 rd) har utskottet behandlat mer ingående de internationella åtgärdernas roll och pågående EU-projekt gällande Östersjön och hänvisar på dessa punkter till utlåtandet.

#### *Bättre miljösamarbete i Östersjöfrågor*

Målen för Östersjöpolitiken kan, som det påpekas i redogörelsen, främjas nationellt, bilateralt med grannländerna, genom EU och genom internationella organisationer. Det är viktigt med ett nära samarbete för att genomföra målen i samråd med de övriga centrala aktörerna i området, som Nordiska rådet, skyddskommissionen för Östersjön och de nordiska regionala råden och inte minst med Ryssland, understryker utskottet.

Helcom, där alla Östersjöstater och Europeiska kommissionen är medlemmar, kommer sannolikt att fortsatt vara den viktigaste samarbetsorganisationen för skyddet av Östersjön. Samtliga kuststater är också medlemmar i Östersjörådet (CBSS), som spelar en viktig roll som politiskt högnivåforum i området. Nordiska ministerrådet har haft ett intensivt samarbete på olika nivåer. Det stöder och finansierar ett brett spektrum av projekt i Östersjöområdet.

Den parlamentariska Östersjökonferensen BSPC har arbetat aktivt för att stärka den gemensamma identiteten i Östersjöområdet och främja samverkan mellan de nationella och regionala parlamenten särskilt när det gäller skyddet av Östersjön. UBC (Union of the Baltic Cities) är ett kontaktnät mellan städerna runt Östersjön. Unionen har ett sekretariat för miljö och hållbar utveckling. UBC har som ambition är att skapa partnerskap och bidra till ett bättre samarbete bl.a. genom att upprätthålla en engelsk- och ryskspråkig databas över bra metoder.

Det är inte bara stater och myndigheter som samverkar utan internationellt samarbete bedrivs också av många icke-statliga organisationer, fonder och privata företag. Utskottet framhåller att den ökade pressen att effektivisera skyddet av Östersjön har sitt upphov i medborgarkretsar. Hur beakta och engagera det civila samhället i skyddsinsatserna hör till Östersjöpolitikens framtida utmaningar. Näringslivets delegation Närdel frågade i en attitydundersökning "Finland, EU och världen" vad människor tyckte att skulle prioriteras i vår utrikespolitik. Att lösa miljöproblemen i Östersjön blev klar etta. Av de svarande ansåg tre fjärdedelar (76 %) att detta är något som bör ägnas större uppmärksamhet i vår utrikespolitik.

Konferensen Baltic Development Forum brukar samla representanter för staterna, olika institutioner och privata aktörer i Östersjöregionen för att tillsammans diskutera ekonomiska frågor. Republikens president Tarja Halonen och statsminister Matti Vanhanen sände 2008 ett brev till statsöverhuvudena i Östersjöstaterna där de uppmanade till samarbete för att rädda Östersjön. Brevet blev starten för samarbetspro-

jektet Baltic Sea Action Summit. På initiativ av president Tarja Halonen, statsminister Matti Vanhanen och Ilkka Herlin från Baltic Sea Action Group arrangerade projektet ett toppmöte den 10 februari i år. Det var ett möte som inte önskar se gemensamma uttalanden utan konkreta åtaganden för Östersjön som resultat.

Syftet med Baltic Sea Action Summit är att snabba upp genomförandet av Helcoms aktionsprogram från 2007 genom att sammanföra aktörer från såväl offentlig som privat sektor och samtidigt också lyssna till det civila samhället. Var och en av deltagarna gjorde en ny, konkret utfästelse gällande Östersjön; sammantaget blev det mer än 150 utfästelser. Baltic Sea Action Group bevakar hur utfästelserna omsätts i praktiken. Men utom Baltic Sea Action Group finns det en mängd andra projekt som siktar på ett renare Östersjön, bland annat John Nurminens Stiftelses konkreta vattenvårdsprojekt.

Antalet stiftelser, organisationer, samverkansprojekt och andra projekt med anknytning till skyddet av Östersjön har vuxit sig stort under de senaste åren. Det är faktiskt något av ett problem att aktörerna som sysslar med skyddet av Östersjön är många, men samordningen av uppgifter och åtgärder bristande. Inget av projekten har än så länge klarat av att på bred front angripa de svåraste utsläppsproblemen.

## 6. Den ekonomiska potentialen i Östersjöregionen och skyddet av Östersjön

Skyddet av Östersjön medför inte bara kostnader utan skapar också en betydande potential för en hållbar ekonomisk tillväxt och för nya, ekologiska innovationer bland annat när det gäller att minska näringsbelastningen, förebygga miljökatastrofer och effektivisera energianvändning och transporter. Genom att gå in för en kolsnål ekonomi kan man främja skyddet av Östersjön. Å andra sidan medger en konkurrenskraftig marknad och kreativa innovationer ett effektivare miljöskydd.

Otaktan i den ekonomiska utvecklingen i kuststaterna gör att det samägoproblem som lett till nuvarande status i och belastning av Öster-

sjön fördjupas: utvecklingen i transitionsekonomin och Ryssland kan generera välfärd för medborgarna i framtiden, förutsatt att världsekonomin återhämtar sig. Materiell tillväxt leder också till större miljöbelastning, som är svår att motverka politiskt.

Östersjöns ekonomiska område har en stor potential för hållbar tillväxt, men det finns fortfarande gott om hinder för en fungerande inre marknad. Utskottet understryker att om Östersjöns ekonomiska samarbetsområde ska gå i uppfyllelse krävs det att alla stater i området arbetar för gemensamma mål och visar aktivt initiativ och framför allt ett starkt politiskt engagemang. Målen kommer inte att nås enbart med myndighetsbeslut eller administrativa åtgärder, utan det krävs en insats framför allt av företagen men också av medborgarna. Hoten mot Östersjön kan i många fall slås tillbaka på det lokala planet. Samarbete mellan städerna i Östersjöregionen hjälper att driva på lokalt miljöskydd.

Ett svagt egendomsskydd, korruption och osäkerheten om avtals bindande verkan och domstolarnas oberoende urholkar företagens verksamhetsbetingelser och intresse för investeringar i betydande grad i kuststaterna. Utskottet omfattar målen i redogörelsen och framhåller att man måste vara aktivt och målmedvetet pådrivande för att rättsstatsprinciperna ska genomföras fullt ut. Östersjöregionens ekonomiska utveckling är beroende av att EU:s inre marknad fungerar och att EU och Ryssland samarbetar.

## 7. Östersjön - en utmärkt transportled

Utskottet vill alldeles extra framhålla hur viktiga sjötransporterna är för det finländska näringslivet och för försörjningsberedskapen. Vår utrikeshandel är fullständigt beroende av sjötransporter året om. Av exporten går 90 procent och av importen 70 procent sjövägen. En samordning av sjöfarten och skyddet av Östersjön bör ges särskild uppmärksamhet.

Ett fungerande transportsystem och logistisk kompetens kommer allt tydligare att framstå som verkliga konkurrensfaktorer i den globala ekonomin. Men å andra sidan kommer klimat-

förändringen att ställa nya villkor och kräva ytterligare utsläppsminskningar. I takt med att informationstekniken för transporter utvecklas öppnas nya möjligheter för logistisk effektivitet när produktions- och distributionskedjorna börjar fungera bättre och transporttjänster kan tas fram för alla användare. För att det finska näringslivet ska kunna hålla sig framme i konkurrensen är det av vital betydelse att de sjöburna godstransporterna fungerar logistiskt med en god sjösäkerhet som grund.

De föreslagna åtgärderna som bl.a. gäller ett partnerskap för transport och logistik inom ramen för den nordliga dimensionen, nya riktlinjer för TEN-programmet och ett prioriterat nät för transport av människor och varor är värda att understödja, menar utskottet.

## 8. Energiförbindelserna i Östersjöregionen

Redogörelsen tar i all korthet upp energiförbindelserna i området. Regeringen anser det viktigt att den europeiska energimarknaden utvecklas och att det byggs överföringslinjer som ansluter isolerade områden till Europas el- och naturgasnät. En fungerande och enhetlig energimarknad bidrar för sin del till att stärka Östersjöregionens konkurrenskraft. Utskottet hänvisar till ekonomiutskottets utlåtande om redogörelsen (EkUU 28/2009 rd) och ställer sig bakom redogörelsens förslag om att förena den nordiska elmarknaden med den baltiska.

Men utskottet vill påminna att hänsyn måste tas till bekämpningen av och anpassningen till klimatförändringen i det fall att energimarknaderna samordnas. Andra viktiga uppgifter under de närmaste åren är t.ex. att hålla ett öga på vilka miljökonsekvenser naturgasprojektet får och eliminera de negativa effekterna.

## 9. EU:s politik för den nordliga dimensionen

Utskottet anser att EU erbjuder möjligheter att med effektivare insatser och ändamålsenligare bestämmelser bidra till en hållbar utveckling i Östersjöregionen. Men, påpekar utskottet, för att göra Östersjön renare behövs alla stater inom Östersjöns avrinningsområde, särskilt Ryssland

men också Vitryssland och Ukraina. Det gäller att aktivt driva på ett ökat samarbete särskilt mellan EU och de här länderna kring frågor som gäller skyddet av Östersjön.

Exempelvis städerna och jordbruket i nordvästra Ryssland utgör en avsevärd belastning på Finska viken. För att få kontroll på de enorma utsläppen av hushållsspillvatten från Kaliningrad måste de länge planerade reningsverken byggas med det snaraste i enlighet med löfte från den ryske premiärministern Putin. Den nordliga dimensionen med anknytande partnerskap erbjuder ett behändigt instrument för detta arbete. Östersjöstrategin och partnerskapsprojektet inom den nordliga dimensionen bör planeras och genomföras parallellt och samordnat. Efter reformerna har den nordliga dimensionen varit det mest dynamiska delområdet av samarbetet EU—Ryssland och är därmed ett naturligt forum för samarbetet om att genomföra EU:s Östersjöstrategi.

Eftersom insatserna att lösa miljöproblemen i Östersjön tar tiotals år att genomföra, är det ytterst angeläget att adekvata resurser finns tillgängliga på sikt för åtgärderna i EU:s Östersjöstrategi. I detta sammanhang vill utskottet emellertid också hänvisa till utrikesutskottets utlåtande om redogörelsen (UtUU 10/2009 rd) och påpekar att utmaningarna i Östersjöregionen är av den dimensionen att det inte är realistiskt att lägga upp finansieringsstrategin enbart utifrån budgetfinansiering från EU.

EU:s Östersjöstrategi är en unionsangelägenhet, men merparten av de stora utmaningarna kan inte lösas på ett övergripande sätt utan nära samarbete med tredjeländer inom området (Ryssland, Ukraina och Vitryssland). Att bekämpa eutrofieringen — det allvarligaste miljöproblemet — är ett typexempel på detta, men också att minska sjöfartens miljöpåverkan och förbättra sjötrafiksäkerheten.

I EU:s Östersjöstrategi måste man vara extra uppmärksam på att det krävs ambitiösa, målmedvetna och konkreta insatser och en detaljerad målformulering för att möta miljöutmaningarna och dra fördel av den ekonomiska dynamiken i Östersjöregionen. När det gäller EU:s Öst-

ersjöpolitik måste jordbrukspolitiken och miljöpolitiken integreras. I framtiden måste strategin kompletteras med mer bindande EU-regler och samordnas med direktivet om en marin strategi.

Finlands närområdessamarbete bör även framöver omfatta miljöprojekt. Enligt regeringsförklaringen ska närområdessamarbetet koncentreras till miljö-, kärnsäkerhets- och social- och hälsovårdsområdet.

Man har gått in för att dra ner på närområdessamarbetet, men med tanke på behoven i fråga om Östersjön är det inte förnuftigt. Det arbete som bedrivits hittills har gett goda resultat och bör följaktligen effektiviseras, menar utskottet. Ett annat alternativ är att anlita andra finansieringskällor för miljöprojekt.

## 10. Slutsatser

Östersjöns ekologiska status är allt annat än bra. Den näringsbelastning som jordbruket och avloppsvatten från tätbebyggelse ger upphov till och den risk för stora olyckor som de ökade oljetransporterna medför hör till de värsta problemen. Utsläppen måste absolut fås att minska inom Östersjöns avrinningsområde och på alla sektorer, understryker utskottet. Särskilt kuststatus kan påverkas med nationella insatser, förhållandena till havs med internationella insatser.

Redogörelsens 71 åtgärdsförslag är enligt utskottets mening värda att stödja och bör definitivt genomföras. Men de räcker inte ensamma till för att råda bot på tillståndet i Östersjön och i synnerhet i kustområdena och Skärgårdshavet.

Utskottet kritiserar redogörelsen för att inte tillräckligt ingående analysera de olika handlingsprogrammets mål eller möjligheterna eller kanalerna att nå dem. Skyddsinsatserna måste hädanefter tydligare delas in i kortsiktiga respektive långsiktiga. Utskottet förutsätter att man i uppföljningsrapporten lägger fram en tidsplan för projekt som ännu inte genomförts, analyserar behovet av extra åtgärder och gör en bedömning av insatsernas kostnadseffektivitet och genomslagskraft.

Utskottet understryker vikten av alla Östersjöstater följer rekommendationerna i Helcoms

aktionsprogram för Östersjön från 2007. Rekommendationerna måste bli mer bindande och i förekommande fall kopplas ihop med bindande EU-lagstiftning bl.a. för jordbrukets del. Det går inte att minska belastningen från jordbruket i kuststaterna om inte EU:s gemensamma jordbrukspolitik läggs om.

Finland måste själv följa Helcom-rekommendationerna och konkret minska belastningen, ge akt på insatsernas effektivitet, följa måluppfyllelsen och bedöma resultaten. Utskottet förutsätter att Finland sammanställer ett eget ambitiöst, brett samordnat nationellt handlingsprogram med anknytning till Helcom och ser till att det genomförs effektivt och får genomslag.

Större hänsyn måste tas till skyddet av Östersjön inom alla politikområden. Myndigheterna hos oss måste framöver intensifiera det sektorsövergripande och sammanhållna samarbetet för att lösa Östersjöproblemen. Det behövs närmare samverkan mellan olika sektorer bl.a. för att minska belastningen från jordbruket och för att formulera en ståndpunkt till en reform av EU:s jordbrukslagstiftning. Utgifterna för Östersjön bör i samband med budgetbehandlingen hos oss kunna behandlas så att samtliga budgetkostnader kan överblickas. Det är angeläget, menar utskottet, att även utreda hur man på hög nivå inom statsrådet bättre kunde samordna och rikta in verksamheten och involvera den privata sektorn och det civila samhället för att uppnå bättre effekter.

Det förekommer brister i bedömningen av kostnad/nytta och effekter i fråga om åtgärder för att minska näringsbelastningen i Östersjön. Så snart rapporten om "Baltic Stern"-projektet är klar behöver det enligt utskottets mening göras en samlad bedömning av handlingsprogrammen utifrån ett effektiviserings- och kostnadseffektivitetsperspektiv.

Forskare är fortsatt oense om hur kvävet påverkar eutrofieringen i Östersjön och om påverkansmekanismerna, men den förhärskande uppfattningen är att kvävereduktionen från hushålls- och industriavloppsvatten måste bli effektivare. Utskottet förutsätter att det utreds hur reduktionen av kväve i avloppsvatten från tätbebyggelse kunde effekti-

viseras vid finländska avloppsreningsverk beläggna inom Östersjöns influensområde och understryker att statsrådets förordning om urbant avloppsvatten måste ses över. Utskottet skyndar också på ett förbud mot tvättmedel innehållande fosfater och konstaterar att även om det är en andraringens fråga i belastningshänseende är den principiellt betydelsefull. Det är lättare att driva på ett internationellt förbud mot fosfatträddmedel om Finland själv snabbt går in för ett förbud. Utskottet anser att statsrådet bör lägga fast en bindande tidsplan för vårt vidkommande.

En minskning av jordbruksutsläppen är A och O om man vill förbättra statusen inte minst för Skärgårdshavet och kustvattnen. De metoder som nämns i utredningen pekar i princip i rätt riktning men räcker inte till, menar utskottet. Det behövs ytterligare nya metoder och tydliga förändringar för att åtgärda belastningen från jordbruket. Utskottet utgår från att effektivare åtgärder och stöd sätts in särskilt i riskområdena. Den givna utgångspunkten bör enligt utskottet vara ett slutnare kretslopp för näringsämnen i jordbruket. Dessutom måste minskningen av näringsutsläppen samordnas tydligare med de klimatpolitiska målen. Miljöstödsåtgärderna bör ges en ny inriktning gärna redan under den pågående stödperioden, inte minst i Skärgårdshavet och i synnerhet när det gäller kritiska områden. Det gäller för Finland att vara ute i god tid och försöka påverka EU:s miljöstödsstrategi i fråga om Östersjön när förhandlingarna för den nya stödperioden med start 2014 inleds.

Enligt redogörelsens mål 26 ska kunskapen om farliga och skadliga ämnen och deras koncentrationer, förekomst, beteende och verkningar ökas och uppföljningen utvecklas. Utskottet understryker att de nationella resurserna för forskning kring miljögifter i Östersjön måste tryggas för att de här målen ska nås.

Det bör observeras att det är totalt omöjligt att bli kvitt skadliga främmande arter i ett vattenecosystemet, om de hunnit etablerat sig permanent inom ett nytt havsområde. Därför är det angeläget att IMO:s ballastvattenkonvention ratificeras och träder i kraft med det snaraste.

Programmet VELMU måste nödvändigtvis få mer pengar för att den samlade dokumentationen av bedömningen av mångfalden kring den finska kusten ska hålla hög kvalitet och resultaten finnas tillgängliga i en form som kan utnyttjas i beslutsfattandet. Det är angeläget att bygga upp en betryggande kunskapsbas gällande undervattensmiljön för att mångfalden i Östersjön ska kunna bevaras och de negativa effekterna av exploateringsprojekt till havs motarbetas.

Fiske hör till de effektivaste och billigaste metoderna att reducera fosforbelastningen i Östersjön. Utskottet skyndar på planerna att låta yrkesfiskare i framtiden riktat fiska underutnyttjade vitfiskarter. För att reduceringsfiske ska kunna tas i bruk behövs det ett särskilt startstöd som motiverar fiskare att även fanga underutnyttjade fiskarter. För att bli kvitt näringsämnen och på så vis minska eutrofieringen i Östersjön behöver det snabbt utredas vilka biologiska, tekniska och ekonomiska förutsättningar det finns för intensivt fiske av mindre värdefull fisk.

Riksdagen godkände utifrån betänkandet om lagstiftningen om ordnande av Havsforskningsinstitutets verksamheter (KoUB 17/2008 rd — RP 121/2008 rd) ett uttalande där den förutsatte att regeringen vidtar åtgärder för att inrätta ett mer omfattande Havsmiljöcenter i Vik som inkluderar det nedlagda Havsforskningsinstitutet samt andra enheter inom kampusområdet i Vik som arbetar med havsbiologi och miljöforskning. Utskottet förutsätter att regeringen i brådskande ordning tar itu med de efterlysta åtgärderna. Utskottet poängterar att vi behöver ett allsidigare Havsmiljöcenter som bör vara den främsta pådrivaren av forskningssamordning och som måste få arbeta under tryggade villkor. Det vore bra om forskarsamhället och forskningsinstituterna gemensamt kunde organisera en bred panel för Östersjöfrågor som behandlar vetenskapligt kontroversiella frågor och försöker sammanställa ståndpunkter och öppna frågor inom vetenskapssamhället att användas som underlag för det politiska beslutsfattandet.

Det är nödvändigt att det finns tillräckligt med resurser att tillgå för oljebekämpning. Det är av största vikt att sjösäkerheten på Östersjön

utvecklas och oljebekämpningsberedskapen förbättras. Trafikstyrnings- och fartygsrapporteringssystemet måste utvidgas till att omfatta hela Östersjön. Också lotsningssystemet måste utvecklas. Det obligatoriska sjötrafikkapporteringssystemet (SRS) och fartygstrafiktjänsten (VTS) måste samordnas bättre och harmoniseras för att bli effektivare. För att höja oljebekämpningsberedskapen krävs det extra insatser och resurstillskott inte bara från finsk sida utan framför allt från rysk och estnisk.

Avslutningsvis vill utskottet understryka vikten av att reduktionen av näringsutsläpp integreras med klimatpolitiken och bevarandet av naturens mångfald. Bekämpningen av klimatförändringen utgör ett viktigt led i skyddet av Östersjön men en anpassning till klimatförändringen är obönhörligen förestående. Det krävs framförhållning när det gäller förändringarna i Östersjön, och för att ekosystemet inte ska vara så sårbart för klimatförändringen måste vi arbeta för ett renare hav.

### ***Utskottets förslag till riksdagens ställningstagande***

Riksdagen

*godkänner följande ställningstaganden med anledning av redogörelsen och förutsätter att*

*1. Regeringen förbättrar samordningen av skyddet av och forskningen kring Östersjön och bedömningen av skyddsåtgärdernas genomslag.*

*2. Regeringen, för att en god status ska återställas för Östersjön, förbinder sig till målen i Helcoms aktionsplan för Östersjön (näringsbelastning, sjösäkerhet, biodiversitet och skadliga ämnen) och arbetar för att Östersjöstaterna åtar sig att följa planen samt genomför de nödvändiga nationella åtgärder fullt ut enligt planerna.*

*3. Regeringen, för att miljömålen ska nås, driver på att ge de agrara miljö-*

*stödsåtgärderna större genomslag genom att rikta in stödåtgärder regionalt och gårds- och skiftesvis på ett kostnadseffektivt sätt där utnyttjande av förnybar energi är kopplat samman med näringskretsloppet.*

*4. Regeringen åtar sig att fortsatt förbättra sjösäkerheten på Östersjön och utvidga trafikstyrnings- och fartygsrapporteringsystemet till att omfatta hela Östersjön och ser till att oljebekämpningen har tillräckligt med resurser.*

*5. Regeringen förbinder sig att effektivisera reduktionen av kväve i avloppsvatten från tätbebyggelse vid finländ-*

*ska avloppsreningsverk belägna inom Östersjöns influensområde och snabba upp de behövliga åtgärderna.*

*6. Regeringen vidtar skyndsamma åtgärder för reduktionsfiske av mindre värdefulla fiskbestånd i kustvattnen med medverkan från yrkesfiskarkåren.*

*7. Regeringen vidtar skyndsamma åtgärder för att i enlighet med riksdagens tidigare krav inrätta ett mer omfattande Havsmiljöcenter och förser havsforskningen och i synnerhet forskningen kring den submarina biodiversiteten med betryggande resurser.*

Helsingfors den 23 februari 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Susanna Huovinen /sd  
vordf. Pentti Tiusanen /vänst  
medl. Christina Gestrin /sv  
Timo Heinonen /saml  
Rakel Hiltunen /sd  
Timo Juurikkala /gröna  
Antti Kaikkonen /cent (delvis)  
Timo Kaunisto /cent

Timo Korhonen /cent (delvis)  
Merja Kuusisto /sd  
Tapani Mäkinen /saml (delvis)  
Sanna Perkiö /saml  
Janne Seurujärvi /cent  
Tarja Tallqvist /kd  
Pauliina Viitamies /sd  
Anne-Mari Virolainen /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Jaakko Autio.